

rio sancti Tiberii auxilium, in quibus indiguerit, A fert; et de his et de aliis, veluti in vita nostra, magis autem post mortem agite meam. Sicut ergo multa monasteria dudum vitata jam aliquid emendationis a nobis accepisse videntur largiente Deo, ita omnimodis nunc cavete, ne (quod abest te posco, misericors Domine) sinistram viam. . . . scilicet queant ullo tempore tenere. Monasterio vero Indæ velut fratribus estote juncti unicis. Helisacar quoque, qui præ omnibus super terram omni tempore vobis exstitit amicus fidelissimus canonicorum, et fratres ipsos in eo habetote semper loco, et ad eum semper sit refugium vestrum. Sed vobis ita nunc suggero, quia ignoro utrum in præsentibus vos videam sæculo. Jam septimo Idus Februarii acerbissimo, dante misericordia Christi. . . tactus B verbere, nihil aliud quam ultimum celeri (sic) expecto diem vocationis.

### EPISTOLA II.

AD NIBRIDIIUM ARCHIEPISCOPUM.

[Hug. Menard., *Conc. Regul.*]

Venerabili in Christo Patri a Nibridio archiepiscopo Benedictus ultimus omnium abbatum abbas sempiternæ felicitatis salutem opto.

b Eia, vir Dei, parcat modo charitas, ac dilectio,

a Nibridio archiepiscopo. Narbonensi. Fuit enim illis temporibus Nibridius archiepiscopus Narbonensis. Forte idem est cum Nibridio eremita, de quo supra agitur in Vita S. Benedicti Anianensis. Illius mentio fit in concil. Arelatensi sexto sub Carolo Magno. c Igitur cum hæc attentius agerentur, venerabiles missi gloriosissimi ac piissimi domini nostri Joannes Arelatensis ecclesiæ archiepiscopus, necnon et Nibridius Narbonensis sedis archiepiscopus steterunt in medio concilii. In Hispaniam pro-

seu benevolentia, qua semper modo, in quantum potes, sive per te ipsum, seu familiares et amicos, [e necnon] per omnia monasteria, quocumque poteris transmittere, ut orationes tam in psalmis quam in missis pro me ad Dominum fundere non cessent, quia modo valde mihi necessarium est. Scito, Pater dilecte, quia jam in extremis pugno, ad finem curro, jam anima a corpore separatur, et in hac luce oculis corporeis te minime videre spero. Ille qui potest facere de immundo mundo, de peccatore justum, de impio justum, faciat nos pariter regno perfrui sempiterno, ibique cum omnibus sanctis cantare canticum novum. Supplico, charissime Pater, ut sicut d mercedem habuisti semper de fratribus, qui degunt in monasterio Aniano, ita semper, dum anima a corpore egredietur, melius ac melius habeatis in vestra sancta dilectione. Omnes illis in partibus amicos, familiares, et propinquos commendo. e In monasterio quoque nostro totis nisibus, sic credo, facietis arguendo, obsecrando, increpando, ut libera voce cum Psalmista aliquando dicere valeatis: *Justitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam et salutare tuum dixi.* Jam omnia in charitate et discretionem agite; vosque Trinitas sancta custodiat, et præmia largiatur æterna. Amen.

fectus est ad convellendam hæresim Felicianam, ut videre est in epistola Alcuini ad illum, et alios, ubi male legitur, *Nefridio*.

b Eia, vir Dei, etc. Hac epistola S. Benedictus obitum sibi imminens commendat, suosque amicos et monachos Anianenses.

c *Necnon*. Redundat.

d *Mercedem*. Id est, curam.

e *In monasterio quoque nostro*. Aniano.

## S. BENEDICTI ANIANENSIS OPUSCULA.

### I.

*Testimoniorum nubecula de incarnatione Domini, sancta et individua Trinitate et iteratione baptismatis devitanda pernicie.*

(Baluz. *Miscellanea sacra*, tom. II, pag. 83.)

Benedictus filio Guarnario salutem.

Nubem hanc testimoniorum catholicæ fidei direxi tibi, quoadusque Domino favente redeam, tuæ memoriæ commendandam ne otio torpeas, sed magis magisque pro vectu orthodoxi dogmatis fulciaris, quo tibi et aliis mente ac spiritu sufficiens esse possis; quatenus de indicis sagaciter strenuus, juxta testimonium Joannis evangelistæ testis existens idoneus, refellendo scilicet detestandam Felicianam hæresim nuperrime redivivam, inquit ita: *Hæc autem scripta sunt ut credatis quia Jesus est Christus, Filius Dei, et ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.* Quid ad hæc dicitis, insani, quia garrulis Jesum Christum Filium non esse Dei, dum

iste evangelista dilectus et a Deo electus dixerit hanc sibi esse occasionem scribendi hoc Evangelium ut crederent quia Jesus est Christus, Filius Dei; ille, inquam, qui ab angelo nuntiatus est, et nomen illi impositum est Jesus, dum venit ad virginem dicens: *Paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum.* Hic utique Jesus, qui natus est ex virgine Maria, Filius est Dei, sicut testatur iste evangelista, ut et omnes in hac fide vitam possint habere sempiternam in nomine ejus. Quid de vobis æstimandum est qui eum non creditis Filium esse Dei verum, sed adoptivum, nisi forte ut nunquam habeatis vitam æternam? Dicunt itaque assumptionem et adoptionem unum esse, et Jesum Christum, secundum quod homo est, propter assumptionem humanitatis necessario adoptivum esse, non intelligentes quanta est hæc absurditas quæ sequitur eos. Nam si adoptivus est propter assumptionem, igitur Filii persona adoptiva est, quia Filius assumpsit hominem; et est tunc nepos Deo Patri: quod quam impium sit

nulus æstimo fidelium ignorat; quod etiam abdicandi nævo in potiori nube testimoniorum, quam penes me habeo, plenius, cum venero, imo abundantissime lectitabis. Interdum et semper doceto Jesum esse Christum Filium Dei verum in utraque natura. Quia sicut Filius Dei vere est filius hominis, ita filius hominis vere est Filius Dei. Errare autem hæreticos hæc maxime causa facit, dum aut ignorant aut nolunt advertere in Domino Jesu Christo, sicut unam personam, ita esse duas substantias, Deum ex Deo Patre, et hominem ex homine matre, et quæ de se ipse Dominus secundum dispensationem carnis assumptæ loquitur deputant divinitati; ut est illud: *Pater major me est*; et illud: *Jesus fatigatus ex itinere*; vel illud: *Flevit Lazarum*; vel alia hujusmodi quæ leguntur. Quod si vellent, pulchre ostendit quod Deus ex duabus naturis est, advertere illud Apostoli, *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi*; vel illud Evangelii, *Verbum caro factum est et habitavit in nobis*, non dubitarent, ut superius dictum est, confiteri in una persona duas esse substantias, et ubi audiunt, *Pater major me est*, secundum humanitatem acciperent; ubi vero audiunt, *Ego et Pater unum sumus*, secundum divinitatem dictum non dubitarent, sicut ex ejus operationibus datur intelligi.

Secundum hominem enim esurivit, ut veram carnem ostenderet. Secundum autem Deum de quinque panibus quinque millia hominum saturavit, ut se Deum virtutibus approbare. Secundum hominem sitiivit, sed secundum Deum Samaritanam viva aqua refecit. Secundum hominem navem ascendit, sed secundum Deum siccis pedibus super mare ambulavit. Secundum hominem in navi dormivit, sed secundum Deum ventis et fluctibus imperavit. Secundum hominem in cruce pendit, sed secundum Deum paradysum latroni donavit. Secundum hominem passus mortem gustavit, secundum vero Deum semetipsum a mortuis suscitavit. Si hæc et similia vellent sapienter discernere, et unicuique substantiæ quod suum est deputarent, facile poterant rectæ fidei cursum tenere, et non pro ejus beneficiis, quæ pro nobis redimendis in forma servi suscepit vel passus est, divinitati ejus contumelias irrogarent, et ubicunque legunt in Scripturis secundum humanitatem aliquid quod minus loquatur divinitas, sed pro dispensatione carnis assumptæ hoc protestetur humanitas, naturæ unicuique propria recognoscerent, et divinitatis æquitatem derogare desisterent. Nam nos, sicut eum Deum legimus, ita nec majorem nec minorem Deum usquam legimus, nec credere religiosa mente debemus. Sed ad hæc Arianus persistit et dicit: Fieri non potest ut non Filius minor Patre credatur. Apud homines ideo minorem filium generat pater quia et ipse minor est generatus a patre. Idcirco crescente filio pater senescit, et moriendo patre filius succedere comprobatur, et melior ac potentior patre nonnunquam efficitur. Apud Deum vero non ita est: quia ubi crescere vel senescere

divinitas non habet, hoc est dignum ut filium dilectio habeat æqualem, quia non potest (pati) plenitudo minorem. Ideoque perfectus perfectum generat, omnipotens omnipotentem, plenus plenum. Et quia ætatis incrementum non habuit, minorem generare non potuit. Sed omnino qualis est Pater, talem et Filium esse cognosce, sicut ipse dicit: *Qui me videt, videt et Patrem*; et alibi: *Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum*. Sed forte, quia audis missum, ideo putas minorem? Rogo te, Deum credis esse Filium, an non? Sine dubio responsurus es, Deum. Quia etsi tu negare volueris, sanctis Scripturis convinceris, dicente Apostolo: *Ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*; et Joannes in Epistola sua: *Ut simus, inquit, in vero Filio ejus, qui est verus Deus et vita æterna*; et Thomas: *Deus meus, inquit, et Dominus meus*; et Melchisedech summus sacerdos: *Benedictus, inquit, Abraham Deo excelso, qui creavit cælum et terram*. Vides quia non solum Deus, sed Deus excelsus, Melchisedech vocibus comprobatur. Testis est et Osce propheta dicens: *Firmans cælum et creans terram, ego Dominus Deus tuus, cujus manus creaverunt omnem militiam cæli*. Si ergo Deus est Filius, imo quia Deus est, quia per ipsum facta sunt omnia, et non solum non minor sed excelsus Deus, interrogo te utrum Deus ubique sit, an forte localiter, cum impium sit negare quod ubique sit Deus. Et si ubique est, quæso te, ubi missus est? Sed missionem Filii incarnationem ejus intellige, ipso Apostolo exponente: *Misit, inquit, Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege*. Denique de ipso legimus in Propheta: *Cælum et terram ego impleo, dicit Dominus*; et evangelista: *De plenitudine, inquit, ejus nos omnes accepimus*. Et si omnia ipse implet, ubi missus est ejus majestate plena sunt omnia? Sed adhuc forte dicis, sicut habet carnalis intellectus, inter gignentem patrem et genitum filium non potuisse fieri nisi ut aliquod fuisset spatium: spatium horæ faciunt, horæ tempus designant, ac sic si tempus anteponis filio, non omnia per ipsum facta fateris. Et ubi est illud: *Omnia per ipsum facta sunt*. Certe secundum tuam propositionem respondeo, qui dicis fuisse Patrem aliquando sine Filio. Utique legimus pariter in Apostolo, *Christum Dei virtutem et Dei sapientiam*. Et ipse de se Dominus loquitur: *Ego sum via, veritas et vita*. Si ergo fuit Pater sine Filio, sicut tu dicis, fuit sine virtute, fuit sine sapientia, fuit sine vita, fuit sine veritate. Sed quia sine his nunquam fuisse Pater credendus est, hoc convenit salutis tuæ ut juxta fidem catholicam consempternum Patri et æqualem Filium fatearis, quia et virtus ejus legitur sempiterna, dicente Apostolo: *Sempiterna quoque virtus ejus et divinitas*. Similiter et de veritate ejus, dicente Psalmista: *Et veritas Domini manet in æternum*. Solent etiam istam velut quæstionis calumniam generare. In tantum, inquit, major est Pater ut priori semper nominetur loco. Etiamsi priori sem-

per loca nominaretur, valde videbatur esse conviciens; quia ex ipso est Filius, non ille ex Filio. Tamen ut æqualitatem agnoscas, audi in Scripturis, ubi etiam prior Filius nominatur. Joannes evangelista ait: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* In Verbo itaque Filium indicavit. Et Apostolus ad Ephesios: *An nescitis quia omnis fornicator est immundus non habet hereditatem in regno Christi et Dei?* Ecce et hic priori loco Filius nominatur. Et ad Galatas Paulus apostolus: *Non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum et Deum Patrem.* Et ad Thessalonicenses: *Ipse autem Dominus Jesus Christus et Deus Pater, quia dilexit nos.* Ad Corinthios: *Secundum gratiam Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei Patris, et communicatio sancti Spiritus cum omnibus vobis.* Et ipse Dominus dicit: *Ego et Pater unum sumus.* Non dixit, *Pater et ego.* Et alibi: *Qui me videt, videt et Patrem.* Et iterum: *Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum.* Ecce quoties priori loco Filius nominatur. Sed quia in Patre et Filio æqualitas est, nullum præjudicium nec ante nec postea nominatus alteri poterit exhibere; quia nulla est diversitas ubi est æqualis in utroque divinitas. Sed ideo sic legimus quia humana locutio aliter se non valet expedire nisi ut cum unum dixerit, sic alterum dicat. Ecce ut agnoscant quia ibi nihil majus minusve est, cesset quaestio de Patre antè nominato; quia ubi una est substantia, una deitas, et incorporalis immensitas, nulla est disparilitas vel diversitas æstimanda. Ubi enim unus Deus creditur, ibi minor et major excluditur. Nescit enim numerum unitas, gradum non amittit æqualitas, sicut scriptum est: *Non ascendes per gradus ad altare meum.* Et ideo auferat contentione et teneat cum catholica inseparabilem Trinitatem sine permutatione conjunctam, sine separatione distinctam; quia Pater et Filius et Spiritus sanctus Deus verus, plenus et unus est. Ipsa enim per se ratio docet quia unus nec posteriorem recipit nec priorem, comparationem vel separationem nescit habere qui solus est, minor non potest esse qui plenus est; quia perfectior nec addi quidquam nec minui post. Credantur ergo tres personæ, sed non tres substantiæ, tres proprietates, sed non tres potestates. Ita una sine principio sempiternitas, sicut una sine fine majestas. Sine auctore Pater, sine tempore Filius, sine majore Spiritus sanctus. Nos enim catholici Dominum Deum nostrum Jesum Christum et minorem dicimus Patri et æqualem; minorem propter humanitatem assumptam, quia, cum in forma Dei esset, formam servi induere dignatus est. Æqualem vero dicimus propter deitatis sempiternitatem, qua ex Patre parte existens Filius sempiternus est Patri. Quare ergo nobiscum non consentitur æqualem, cum nos illis non negemus minorem? præsertim cum utrumque utrique in Scripturis sanctis legimus, dicente evangelista: *Propterea, inquit, quærebant eum interficere*

**A** *Judæi, quia non solum solvebat sabbatum, sed etiam patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo.* Ecce impietas Judæorum dicit æqualem, et non veretur dicere Christianus minorem? Et alibi idem Evangelista ait: *Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum.* Æqualis enim non nisi æqualibus exhibetur. Et alio loco idem dicit: *Sicut Pater suscitavit mortuos et vivificavit, ita et Filius quos vult vivificat.* Audi dicentem quos vult, et æqualem eum Patri ac suæ potestatis esse cognosce. Et non dicas eum minorem, quia nusquam in Scripturis sanctis id reperies, sed sicut ipse Philippo dicit: *Qui me videt, videt et Patrem, et omni quæ Pater facit.* Vel illud: *Deus erat Verbum.* Et Apostolus, ut memoravimus: *Qui est, inquit, super omnia Deus benedictus in sæcula.* Non potest minor credi qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Et alibi Apostolus: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.* Quare hoc? Quia nemo rapit nisi quod non habet. Ille ergo qui habebat æqualitatem, non est arbitratus rapinam; sed quam rebellis angelus assumere voluit per rapinam, Christus possidet per naturam. Quia vero est verus Deus, audi beatum Joannem dicentem in Epistola sua: *Et simus, inquit, in vera Filio ejus Jesu Christo. Hic est verus Deus et vita æterna.* Audis verum Deum, et præsumis dicere minorem, et non confiteris æqualem. Dicit etiam beatus Apostolus ad Titum: *Espectantes beatam spem et adventum gloriæ magni Dei.* Nescio qua fronte minor esse dicatur quem magnum Deum Apostolus profertur. Hoc etiam persequi error dicere solet, quod ubi in Scripturis legimus aut solum Deum aut solum altissimum aut solum asipientem, hoc non de Trinitate dici, sed de solo Patre accipi debeat: quod quam absurdum sit ita sentire de hoc uno testimonio convincatur. Dicit enim Apostolus: *Cognitio soli sapienti Deo.* Non intelligatur quia non dixit *soli sapienti Patri*, sed *soli sapienti Deo*, quæ est Trinitas. Nam dum soli Patri hoc deputant, Filium insipientem blasphemant. Et quemodo eum Apostolus sapientiam Dei esse dicit, si solus Pater est sapiens, cum nullus sapiens possit esse nisi per sapientiam suam? Et ubi est illud quod ad Colossenses idem Apostolus protestatur de Christo Jesu, *in quo sunt omnes, inquit, thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi?* Unde agnoscat quam stultum sit quod proponunt. Et ubicunque aliquid similiter legunt, non uni personæ deputant, sed beate Trinitati, quæ sola summus Deus et verus est. Nam et de Spiritu sancto sic dicit Apostolus: *Alii quidem datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ, secundum eundem Spiritum.* Si ergo per Spiritum sanctum, sicut verum est, et sapientiæ et scientiæ sermo datur, quemodo solius Patris personæ hoc potest ascribi quod solus sit sapiens, nisi, ut dictum est, æque vere Trinitati ista convenient? Solent etiam dicere; Ideo minor est Filius quia visibilis, Pater autem invisibilis. Non intelligunt quia nec Filius in sub-

stantia deitatis suæ sit visibilis, nisi in assumpto homine, qui et Christus dicitur. Nam Filius Dei, id est, Verbum quod erat in principio Deus apud Deum, per quem facta sunt omnia, videri in sua substantia non potest, sicut nec Pater in substantia sua. Interrogo autem sine sui injuria illum ipsum qui dicit quod visus sit Filius Dei, utrum animam suam visibilem an invisibilem fateatur, et cum dixerit invisibilem, sicut et verum est, dicatur ei: Si creatora, id est anima tua, invisibilis est, creator utique Deus, creator universitatis, quomodo potuit esse visibilis? Sed ideo induit carnem, quæ videri potuit, quia deitas ab homine videri non potest. Hac carne major est Pater et æqualis Verbo, major carne, æqualis ei per quem fecit nos, major eo qui factus est propter nos. Nam quod Deus sit Filius, licet multa testimonia superius posita evidenter perdoceant, tamen adhuc pauca credidi subjungenda. In Genesi scriptum est: *Creavit Deus hominem ad imaginem suam*. Ecce hic Deum agnosce, quia et hominem ipse creavit. Et Isaias dicit de Joanne præcursore Domini: *Rectas facite sentias Dei nostri*. Cujus Dei nisi utique Filii, quem in carne venisse non dubitamus? Et paulo post: *Confortate manus dissolutas, et genua debiliūm roborate*. Dicite, pusillanimes: *Ecce Deus vester in fortitudine veniet, et salvabit vos, et tunc aperientur oculi cæcorum*: quod utique in adventu Christi completum esse cognoscimus. Psalmista etiam dicit: *Omnes gentes quasunque fecit ventent et adorabunt coram te, Domine, quoniam magnus es et faciens mirabilia, tu es Deus solus*. Non puto aliquem esse tam impium qui neget Filium Dei et mirabilia fecisse et universas gentes creasse, nisi forte Judæos. Et alibi Isaias, cum adventum Christi per virginem nuntiat, dicit inter cætorum: *Et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus fortis*. Sed et beatus apostolus: *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi*. Et ut agnoscas Deum esse Christum, sic alibi dicit: *Omnes stabimus ante tribunal Dei*. Vivo ego, dicit Dominus, quia mihi flectetur omne genu. Uti que de Christo dicit, quem ad judicandum vivos et mortuos venturum esse credimus. Psalmista voces angelicarum facies cum Christus ascendisset: *Tollite, inquit, portas principes vestras, et elevamini portæ æternales, et introibit rex gloriæ*. Illis quasi interrogantibus quis esset iste rex gloriæ respondit: *Dominus fortis et potens, Dominus virtutum, ipse est rex gloriæ*. Et ne forte de Patre dictum putent, quomodo multa absurde intelligunt, audiant Apostolum huic versiculo consentientem: *Si enim, inquit, cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent*.

Cum tam presentibus quam præteritis testimoniis, quæ de Scripturis sacris posita sunt, Deus esse Filius demonstretur, miror qua fronte eum aliqui minorem diceado blasphemare non metuunt, cum nunquam omnino Deus minor esse legatur, nisi, ut dictum est, propter dispensationem carnis assumptæ, in qua non solum ab angelis minoratus est,

A sicut dicit Apostolus, *Eum autem qui modicum quam angeli minoratus est vidimus Jesum propter passionem mortis*, sed et matre sua junior invenitur, sicut jam diximus. Secundum hanc ergo regulam duas in Christo crede substantias, Deum verum et hominem verum. Secundum hominem morti subditur, sed secundum Deum auctor vitæ esse cognoscitur, dicente beato Petro: *Petistis virum homicidam donari vobis, auctorem vero vitæ interfecistis*. Secundum hominem: *Tristis est anima mea usque ad mortem*; sed secundum Deum: *Potestatem habeo ponendi eam et iterum sumendi eam, et nemo eam tollit a me, sed ego eam pono a memetipso*.

B Hinc etiam occasionem calumniandi solent (accipere), quod Dominus in Evangelio dixerit: *Non potest Filius a se facere quidquam nisi quod viderit Patrem facientem*. Quod carnalis sensus non intelligens ideo dictum ut se ex Patre esse ostenderet, putat Deum Patrem et Filium, quomodo inter homines fieri solet, velut ipse Pater artifex Filium suum artificium suum vult edocere, ut quod viderit Patrem operantem Filius specialiter imitetur. Quod quam absurdum sit de Deo Patre omnipotente ita credere, qui est incorporeus, invisibilis, inestimabilis, et immensus, qui cordis oculos sanos habet evidenter potest agnoscere. Nam qui sic sentiunt, interrogandi sunt mundus iste quem cernimus a quo sit factus. Uti que a Filio minime denegabunt, attestante evangelista et dicente: *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil*. Dicant ergo, ubi vidit Filius Patrem ante facientem alium mundum, ut sic postmodum ille istum crearet, præsertim cum apud potentiam Dei voluisse creasse sit, sicut legitur: *Ipse dixit, et facta sunt*. Sed sublato cordis velamine bene facerent credere Filium in Patre et Patrem esse in Filio, quia divinitas ubique tota et præsens tam Patris quam Filii, quam Spiritus sancti, sine se esse nunquam potest, sicut ipse dicit: *Ego in Patre, et Pater in me*; et cognoscerent quid sit videre Filii ut una est substantia, ita una voluntas, una potentia, una gloria, nihil ibi majus nihilque minus esse credentes. Si enim nos homines terreni quod facere volumus corpore animæ nostro ante meditationis insinuatione præmissa, sapientia exoquente, perficimus, et quodammodo consilium innatum in mente nostra, prius intus in corde agimus quod facere disponimus, quæ tamen absque ulla participatione sensuum indissociabiliter una mens efficit, quomodo non Deus Pater sapientiæ suæ cum Deo Filio, quæ est sapientia sua in se manente, quia ipse est, ut sepe diximus, sapientia et virtus Patris, et in una voluntate cuncta et una operatione perficit, et ea hæc alia Pater facit, alia Filius? Sed eadem quæ Pater facit, ipse et Filius facit, sicut ipse testatur: *Quæcunque, inquit, Pater facit, hæc eadem et Filius similiter facit*. Sed ideo dixit: *Non potest Filius a se facere quidquam nisi quod viderit Patrem facientem, ut nos cognoscamus et credamus quia ex Patre est Filius, et non ex semetipso vel aliunde, sed consensuiter*

nus Patri, quia Pater in se est, semper perfectus existit. Nec enim aliquando, quomodo Ariani blasphemantur, fuit sine Filio Pater. Ergo imperfectus fuit. Ergo fuit sine Verbo, et sicut jam memoravimus, fuit sine sapientia, sine veritate, sine vita, sine iustitia, sine virtute; quia istæ omnes species divinitatis secundum Scripturas Filius esse noseuntur. Sed quia sine his virtutibus Patrem unquam dici fuisse blasphemum est, hoc justum est, convenit ut consempternum et cœqualem Patri Filium fatearis. Si enim Deus in cordibus nostris, cum loquitur miro modo, loquitur sine sono, putas quomodo potest loqui Filio suo, qui est Verbum ejus? Sic ergo cogita, quod incorporaliter locutus est Filio, sicut et incorporaliter Pater genuit Filium. Nec enim sic docuit quasi indoctum genuerit; sed hoc est eum docuisse quod est doctum et scientem genuisse, et hoc est, *Docuit me Pater*, quod est *Scientem genuit me Pater*. Quomodo autem a se nihil potest facere Filius, de quo Propheta testatur et dicit: *Deus autem in cælo sursum, et in terra deorsum, omnia quæcunque voluit fecit?*

Sed forte dicturus es hoc de Patre dictum. Redi ad evangelistam dicentem de Filio, quia omnia per ipsum facta sunt et sine ipso factum est nihil. Qui etiam loquitur ad Moysen: *Vade*, inquit, *dic filiis Israel, Deus patrum vestrorum misit me ad vos*. Illo respondente et dicente: *Dic mihi nomen tuum, nam non credent mihi*; post hæc adjiciens Deus dixit ei: *Vade, dic filiis Israel: Ego sum qui sum, et qui est misit me ad vos*. Et ne de Patre dictum accipias, audi beatum apostolum huic loco consentientem et quodammodo ipsum testimonium exponentem ad Corinthios: *Dei*, inquit, *Filius, qui prædicatus est vobis per me et Silvanum et Timotheum, non fuit in illo Est et Non, sed Est in illo fuit. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo Est. Audi populum cum Moyse concordantem, et tu noli a fide catholica discordare. Nam si Ecclesiam catholicam interrogas de Patre quid sit, dicit: Deus. Si de Filio, dicit: Deus. Si de Spiritu sancto, dicit: Deus. Et tamen non dicit tres deos, ne gentibus comparetur, qui plures deos errore suo decepti constringunt, sed credit Scripturæ dicenti tam Novi quam Veteris Testamenti, quia Deus unus est, et unus major, alter minor non est, ut Ariani dicunt. Unus dici non potest major: æqualitas unitatem includit. Quomodo autem tres et unum credimus advertit. Unitatem facit æqualitas virtutum, trinitatem proprietas personarum. Audite quomodo ipse intelligendam æqualitatem suam et Patris docuerit. *Ego*, inquit, *et Pater unum sumus*. Aliud est *unum*, aliud *sumus*. Nam cum dicit *sumus*, personas significat; cum dicit *unum*, substantiam divinitatis designat. *Unum sumus*, id est, iustitia suus eademque sapientia, virtus indivisa, par gloria. Quæ cum ita sint, contentio auferatur et fides integra teneatur.*

Dicunt etiam: Ideo major est Pater quia et immortalis. Interrogandi sunt utrum Filium in sub-

stantia deitatis suæ mortalem esse fateantur. Quod si dixerint, quam contra rationem dicant omnis homo agnoscere potest qui etiam humanam animam immortalem esse non ambigit. Sed hoc eis dicendum, quod secundum carnem passus dicatur et mortuus; nam secundum divinitatem, qua semper existit et universa creavit, immortalis permaneat.

Dicunt etiam esse visibilem. Quod quam absurdum sit agnoscant qui hoc dicunt. Cum nec anima humana possit esse visibilis, quanto magis Deus in sua substantia? Sed ideo carnem assumpsit, quæ poterat videri, quia deitas corporeis oculis non poterat intueri. Hæc interim de æqualitate Patris ac Filii ad præsens dicta sufficiunt. Nam de æqualitate operum Trinitatis, id est, Patris et Filii et Spiritus sancti, paulo post, donante Domino, de Scripturis sanctis monstrabimus.

Nunc vero de sancti Spiritus deitate pauca de multis testimoniis sunt ponenda; quem non solum minorem asserere, sed etiam Deum omnino dicuntur hæretici denegare. Audiant pauca de deitate Spiritus sancti. In Genesi dicit sermo divinus: *Spiritus Domini ferebatur super aquas*, hoc est, eminentia potestatis, non inopia necessitatis. Et in Evangelio: *Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare*. Et ne forte de Patre dictum intelligas, et non de Spiritu sancto, audi quod sequitur: *Spiritus ubi vult spirat*. Audi *ubi vult*, et suæ potestatis eum esse non dubites. Et Apostolus ad Corinthios dicit: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus. Et divisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus. Et divisiones operationum sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus*. Et ut cognoscas ipsum Spiritum nominatum Dominum et Deum, audi inferius quomodo conclusit: *Alii quidem datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ secundum eundem Spiritum. Alteri fides in eodem Spiritu*, et reliqua. Et sic conclusit: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult*. Qui divina munera prout vult dispensat, legem superioris ignorat. Agnosce tandem quia qui prout vult dividit, nullis subditus esse probatur, sed suæ potestatis esse dignoscitur. De summa enim potestate descendit voluntas cui nulla contradicit auctoritas. Et ad Hebræos similiter dicit (de) Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem; et quis isto sit distributor ac divisor ad Romanos evidenter ostendit dicens: *Unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei*; et ad Corinthios: *Nescitis*, inquit, *quoniam templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis*, et reliqua. Et quis iste Deus sit cuius templum prohibet violari ait in sequentibus: *Nescitis quia membrum vestra templum est Spiritus sancti*. Et quis esset ista Spiritus sanctus, cuius templum essemus, sic concludens demonstrat: *Glorificate*, inquit, *et portate Deum in corpore vestro*. Agnosce Spiritum sanctum evidenter Deum, et desine blasphemare. Et in Actibus Apostolorum beatus Petrus ad Ananiam, qui De-

voverat oblationem, et postmodum exstitit inbevo-  
 tus, sic dicit: *Quis compulit te mentiri Spiritui sancto? Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Ecce et  
 hic eum evitentissime Deum esse beati Petri atte-  
 statio manifestat. Item ibi dixit Spiritus sanctus: *Segregate mihi Paulum et Barnabam ad opus ad quod  
 elegi eos.* Et beatus Paulus inibi dixit: *Attendite,*  
*inquit, vobis et universo gregi in quo vos Spiritus san-*  
*ctus posuit apostolos regere Ecclesiam Dei quam ac-*  
*quisivit sanguine suo.* Et quis esset iste qui apostolos  
 segregat et mittit, idem Paulus ad Corinthios declar-  
 rat dicens: *Et quosdam, inquit, posuit Deus in Ec-*  
*clesia primum apostolos, secundum prophetas, tertio*  
*doctores,* et reliqua. Ecce ubi Spiritum sanctum  
 Deum luce clarius demonstravit. Et quem in Actibus  
 Spiritum sanctum dixit, ad Corinthios Deum esse  
 manifeste confessus est. Dicit enim idem vas ele-  
 ctionis ad Judæos: *Bene Spiritus sanctus de vobis*  
*prophetavit per os Isaia prophetae.* Et quis esset iste  
 Spiritus sanctus qui in prophetis locutus sit, beatus  
 David exprimit dicens: *Audiam quid loquatur in me*  
*Dominus Deus.* Et beatus Petrus in Actibus aposto-  
 lorum: *Ut impleretur, inquit, Scriptura quam præ-*  
*misit Deus per os prophetarum suorum.* Et hic agnosce  
 quod eum Deum evidenter declarat qui per os  
 prophetarum locutus est, sicut Zacharias in Evan-  
 gelio ait: *Benedictus, inquit, Dominus Deus Israel,*  
*quia visitavit et fecit redemptionem plebi suæ.* Et post  
 pauca ait: *Sicut locutus est per os sanctorum prophe-*  
*tarum suorum.* Agnoscis Dominum Deum esse Spiritum  
 sanctum, qui per os prophetarum locutus est.  
 Quod nec impii Judæi donegant. Qui si Deus non  
 esset, non in baptismo in uno nomine deitatis Patri  
 et Filio sociaretur, sicut scriptum est ubi regulam  
 baptismi posuit ipse Dominus. *Ite, inquit, baptizate*  
*omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus*  
*sancti.* Quod solum testimonium deberet hæreticis  
 sufficere ad credulitatem inseparabilis Trinitatis,  
 quia nec ipsi audent aliter baptizare, ne regulam  
 Domini corrumpere videantur. Et ubi unum nomen  
 dicitur, illi major et minor excluditur. Et in se-  
 cunda Epistola ad Corinthios: *Gratia Domini nostri*  
*Jesu Christi et charitas Dei et communicatio*  
*sancti Spiritus sit cum omnibus vobis.* Ut agnoscas  
 Patris et Filii et Spiritus sancti unam esse substan-  
 tiam ac divinitatem, audi Isaïam prophetam dicen-  
 tem: *Quis appendit tribus digitis molem terræ? Nam*  
*et singulariter invenimus in Scripturis digitum sanctum*  
*Spiritum nominatum.* Ut est illud in Evan-  
 gelio ubi ait: *Si ego in digito Dei dæmonia ejicio; quod*  
*alius evangelista declarat dicens: Si ego in Spiritu*  
*Dei ejicio dæmonia.* Et magi Pharaonis victi signis  
 dicunt: *Digitus Dei est.* In Pentecosten, quod etiam  
 ante adventum Christi Judæi colebant, digito Dei, id  
 est Spiritu sancto, inscriptas tabulas Moyses accepit;  
 et quæ tunc in lapideis tabulis præfigurata sunt corda  
 durissima Judæorum post ascensionem Domini in  
 carneis tabulis, id est in cordibus discipulorum, visi-  
 biliter dignatus est apparere in ipsa specie ignis, in

A qua Moysi in deserto apparuit: de quo credimus  
 Isaïam dicere: *Dominus noster ignis consumens est.*  
 Et sicut legimus quod nemo noverit cogitationes ho-  
 minum nisi Deus, quomodo Spiritus sanctus non est  
 Deus, quia etiam non solum in homine est, sed et  
 quæ inter sunt scire dignoscitur, dicente Apostolo:  
*Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.*  
 Et paulo post ita: *Quæ Dei sunt nemo cognovit nisi*  
*Spiritus Dei.*

Sed forte dicit aliquis ideo minorem quia missus  
 legitur? Et quid diciturus est cum legit in Isaïa pro-  
 pheta ex persona Christi dicentis: *Dominus misit me*  
*et Spiritus ejus;* et alibi: *Spiritus Domini super me.*  
 Propter quod unzerit me ad evangelizandum pauperi-  
 bus remissionem et cæcis visum, ut annuntiarum au-  
 num placabilem Domini, et reliqua. Et ut scias evi-  
 denter de Domino dictum, evangelista dicit: *Cum*  
*remisset Dominus Jesus in synagoga, datus est ei li-*  
*ber Isaia propheta; quem aperiens, invenit scriptum:*  
*Spiritus Domini super me, et reliqua quæ supra di-*  
*ximus. Et post hæc liquit, inquit, librum et dedit*  
*ministro, et dixit: Hodie in vobis impleta est scriptura*  
*ista.* Credendum est mitti qui ubique esse digno-  
 scitur, sicut dicit psalmista: *Quo ibo a Spiritu*  
*tuo, et a facie tua quo fugiam?* Sed sicut Filii mis-  
 sio incarnatio intelligitur, ita Spiritus sancti missio  
 manifestatio declaratur, cum se dignatus est aut in  
 columbæ specie vel in igne aut diversis hujusmodi  
 assumptis indicis declarare. Quomodo ergo minor  
 credendus est qui etiam Deum, qui sicut ipse æqua-  
 lis est Patri, approbatur ad nostram remissionem  
 misisse, et non solum misisse, sicut per Isaïam di-  
 ctum memoravimus, sed etiam secundum carnem  
 creasse, sicut habes in Evangelio angelam ad Ma-  
 riam dixisse: *Spiritus, inquit, sanctus superveniet in*  
*te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi, et reliqua.* Non  
 enim generatione, sed jussione et benedictione sancti  
 Spiritus conceptus est Christus, sicut et alius  
 evangelista ait: *Inventa est, inquit, habens in utero*  
*de Spiritu sancto.* Prophetæ autem dicunt, ut cum  
 frequenter jam memoravimus: *Hæc dicit Dominus.*  
 Et qui sit iste Dominus, Michæas propheta evidenter  
 ostendit cum loquitur ad Achab dicens: *Et si tu da*  
*prelio sanus redieris, in me non est locutus Deus.*  
 Et quis iste Deus sit qui in prophetis locutus sit,  
 D Paulus apostolus demonstrat cum dicit ad Judæos:  
*Bene, inquit, de vobis Spiritus sanctus prophetavit per*  
*os Isaia prophetae: Vade, inquit, excæca cor populi*  
*hujus, et reliqua.*

Interrogandi sunt tamen hæretici cujus major  
 offensa sit, qui in Patrem peccaverit, an qui in Spi-  
 ritu sancto, quem dicunt Deum non esse. Et cum  
 dixerint majorem offensam esse qui in Patrem pec-  
 cat, interrogandi sunt iterum filii Israel utrum pec-  
 caverunt Patri, an alteri. Cum responderint quia  
 Patri peccaverunt, iterum interrogandi sunt si eis  
 fuerint dimissa peccata. Utique non negabunt, quia  
 et legimus quod conversi sunt ad Deum, et dimissa  
 fuerint eis peccata. Deinde interrogandi sunt ut ex-

ponant quomodo intelligant dictum a Domino : *Quicumque in Spiritu sancto peccaverit, non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro.* Si Deus non est, quare tam gravis ejus offensæ a Domino esse dicatur?

Iterum interrogandi sunt si fuerint filii Israel contumaces Deo, an non. Cum non negaverint, quia nec possunt, dicendum est eis quomodo accipiant illud quod beatus Stephanus Judæis exprobraverit dicens : *Vos semper resistitis Spiritui sancto, et semper ei contumaces fuistis, sicut et patres vestri.* Audi etiam ad Thessalonicenses, ubi Spiritum sanctum et priori loco ponit et Dominum nuncupat dicens : *Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, et patientia Christi.* Diligenter advertite quia hic Spiritus sanctus oratur ut corda credentium dirigat in charitate Dei et in patientia Christi.

Interrogandi sunt etiam quid majus sit, utrum cæli, an virtutes cælorum. Et cum sine dubio dixerint virtutes cælorum, dicendum est eis : In tantum Spiritus sanctus minor non est, sed minus est, ut Verbo Domini dicantur cæli creati, Spiritu sancto virtutes cælorum. Accipe adhuc ubi creator evidenter Spiritus sanctus describitur. Job dicit : *Spiritus divinus qui fecit me.* Et divinum utique et creatorem uno versiculo demonstravit, cum divinum appellat et Deum creatorem ostendit; sicut et David dicit : *Emitte Spiritum tuum, et creabuntur, et renovabis faciem terræ.*

Interrogandi etiam sunt si creatura ubique esse potest an non. Et cum responderint quia non ubique, sicut et verum est, dicendum : Absque dubio Spiritus sanctus Deus est, et non creatura, quia ubique esse describitur : de quo, sicut jam dictum est, Propheta omnipotentiam ejus metuens dicit : *Quo ibo a Spiritu tuo, et a facie tua quo fugiam?* Agnosce ergo nullum esse locum ubi non omnipotentia Spiritus sancti præsens esse probetur.

Item interrogandi utrum possit alius præter Deum peccata dimittere. Et cum responderint quia nullus nisi Deus, quia scriptum est, *Nemo potest peccata dimittere, nisi solus Deus,* dicendum est eis : Sine dubio Spiritus sanctus Deus est, qui remissionem peccatorum conferre dignoscitur, sicut Dominus dicit : *Accipite Spiritum sanctum : quorum remisistis peccata remittuntur eis.* Qui etiam in baptismo cum Patre et Filio baptizatis remissionem tribuit peccatorum. Audi etiam quod ad Corinthios jam dictum est : *Gratia, inquit, Domini nostri Jesu Christi, et charitas et communicatio sancti Spiritus cum omnibus vobis.* Qui si non esset Deus et creatura esset, sicut blasphemant hæretici, nunquam in baptismo, ubi salutis humani generis agitur, Patri et Filio copularetur.

Nam quod unius substantiæ sit Pater et Filius et Spiritus sanctus Isaias propheta dicit, sicut jam memoravimus : *Quis appendit tribus digitis molem terræ?* Quo loco per tres digitos in trius personis unam substantiam esse perdocuit. Quod Apostolus de Trinitate dictum intelligens ait : *Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia.* Item ex Patre et Filio et Spiritu

A sancto omnia continentur. Item ad Corinthios dicit idem Apostolus : *Deus qui prædixit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in faciem Jesu Christi.* Quo loco manifestissime Trinitas intelligitur. In eo vero ubi dicit *in faciem Ch Jesu,* Filius designatur.

Audi adhuc quia Trinitas in unitate manet, et in Trinitate, angelorum et archangelorum voces declarant in Isaiæ, ubi seraphim hymnum scribitur dicere, *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth,* id est, ut tres personas et unum Deum intelligas. Non semel dicunt, ne singularitatem credas; non singillatim, ne sanctum excludas; non *sancti domini dii Sabaothes,* ne tres deos more gentilium fatearis; sed dicunt *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth,* ut Trinitas Deus laudetur, qui est Pater et Filius et Spiritus sanctus. Quæ etiam Deum esse ex operationum æqualitate, qui oculos cordis sanos habet, facile poterit approbare, sicut in sequentibus demonstrabimus. Sicut salvat Pater, ita et Filius et Spiritus sanctus. De Patre *Salva nos* dicitur *et congrega nos de nationibus.* De Filio : *Venit filius hominis salvum facere quod perierat.* Et alibi : *Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* De Spiritu sancto ad Titum : *Salvos nos facit per lavacrum regenerationis Spiritus sancti.* Sicut confortat Pater, ita et Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre : *Confortat me Deus deorum.* De Filio Apostolus : *Gratias ago Domino Jesu Christo, qui me confortavit, et fidelem me existimavit.* De Spiritu sancto in Evangelio : *Puer autem crescebat et confortabatur plenus Spiritu sancto.* Vivificat Pater, ita et Filius, ita et Spiritus sanctus. In Evangelio : *Sicut Pater suscitavit mortuos et vivificavit, ita Filius quos vult vivificat.* De Spiritu sancto in Epistola Petri apostoli : *Mortificatos carne, vivificatos autem Spiritu.* Et Paulus apostolus : *Littera, inquit, occidit, Spiritus autem vivificat.* Et in Evangelio : *Spiritus est qui vivificat. Nam caro non prodest quidquam.* Sicut liberat Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre : *Deus excelsus liberator eorum est.* De Filio in Evangelio : *Si vos Filii liberaverit, vere liberi eritis, et veritas liberabit vos.* De Spiritu sancto : *Spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit me a lege peccati et mortis.* Elegit Pater, ita et Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre Apostolus : *Benedictus Deus et Pater Domini Jesu Christi, qui elegit nos ante mundi constitutionem.* De Filio : *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* De Spiritu sancto in Actibus apostolorum : *Cum ergo jejunassent et orassent, dixit eis Spiritus sanctus : Segregate mihi Barnabam et Paulum ad opus ad quod elegi eos.* Creator dicitur Pater, ita Filius, ita Spiritus sanctus. De Patre Apostolus : *Quæ sit sacramenti dispensatio a Deo, qui omnia creavit.* De Filio ad Colossenses : *Quia ab ipso creata sunt universa, et omnia in ipso constant.* Et in Evangelio : *Omnia per ipsum facta sunt.* De Spiritu in Salomone : *Et vidit et dinumeravit et mensus est omnia, ipse creavit ea per Spiritum sanctum; et ita*

Psalmo: *Emitte Spiritum tuum et creabuntur*; et alibi: *Et spiritu oris ejus omnis virtus eorum*. Sicut prædixit Pater, ita et Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre: *Deus autem, sicut prædixit pati Christum suum, implevit sic*. De Filio in Evangelio angelus dixit mulieribus: *Ite, annuntiate fratribus quia præcedet vos in Galilæam. Ibi eum videbitis, sicut dixit vobis*. De Spiritu sancto in Actibus apostolorum Petrus loquitur: *Oportet impleri Scripturam quam prædixit Spiritus sanctus per os David. Magnus Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus*. De Patre: *Magnus Deus noster et laudabilis*. De Filio ad Titum: *Expectantes beatam spem et adventum gloriæ magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi*. De Spiritu sancto in Regum ait Dominus ad Eliam: *Ecce Dominus transiet, et Spiritus sanctus et fortis*. Sicut charitas Patris, ita Filii, ita et Spiritus sancti. De Patre: *Superabundavit autem gratia Domini Jesu Christi et charitas Dei nostri*. De Filio: *Charitas enim Christi urget nos*. De Spiritu sancto: *Quid vultis, in virga veniam ad vos, an in charitate Spiritus?* Et alibi: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*. Vitam æternam dat Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre: *Pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum*. De Filio in Evangelio: *Pacem do vobis, pacem meam dimitto vobis*. De Spiritu sancto: *Prudentia autem Spiritus vita et pax*. Revelat Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre ad Galatas: *Ut revelaret Filium suum in me*. De Filio inibi: *Neque ego enim ab homine accepi illud, sed per revelationem Jesu Christi*. De Spiritu sancto ad Ephesios: *Quod aliis generationibus non est agnitus, sicut et nunc revelatum est sanctis ejus per Spiritum suum sanctum*. Et alibi: *Nobis enim revelavit: Deus per Spiritum*. Sicut illuminat Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre, *Tu illuminabis lucernam meam, Domine*. De Filio in Apostolo: *Exsurge, qui dormis, et illuminabit tibi Christus*. De Spiritu sancto idem Apostolus: *Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lumen splendescere, illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in faciem Christi Jesu*. Sicut dicitur Evangelium Patris, ita Filii, ita et Spiritus sancti. De Patre ad Titum: *Quæ est sanctum evangelium gloriæ beati Dei*. De Filio ad Romanos: *Cui servio in Spiritu meo in evangelio Filii ejus*. De Spiritu sancto in Epistola beati Petri: *Vobis autem ministraverunt hæc qui vobis evangelizaverunt in Spiritu sancto*. Sicut illuxit Pater, ita Filius, ita et Spiritus. De Patre: *Deus meus, illumina tenebras meas*. De Filio in psalmo: *Deus Dominus, et illuxit nobis*. De Spiritu sancto per Prophetam: *Non abscondam ultra faciem meam ab eis, pro eo quod illuxit Spiritus meus super universam domum Israel*. Et Apostolus: *Quoniam Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, qui illuxit in cordibus nostris ad illuminationem claritatis Dei in faciem Christi Jesu*. Præscientiam habet Pater, ita Filius, ita Spiritus sanctus. De Pa-

tre: *Deus, qui occultorum cognitor est*. De Filio: *Ab initio, inquit, sciebat Jesus quis eum esset traditurus*. De Spiritu sancto: *Cum venerit Paraclitus spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, et quæ ventura sunt annuntiabit vobis*. Sicut ubique esse dicitur Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre: *Cælum et terram ego impleo, dicit Dominus*. De Filio: *Ubicunque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*. Et Apostolus: *Qui ascendit super cælos, ut impleret omnia*. De Spiritu sancto in Salomone: *Spiritus Domini replevit orbem terrarum et quod super orbem est*. Implevit ipsum Dominum orbis totius conditorem, sicut legimus: *Jesus autem plenus Spiritu sancto regressus est ab Jordane*. Et David: *Quo ibo a Spiritu tuo?* Arguit Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre: *Domine, ne in ira tua arguas me*. De Filio: *Arguam te, et statuum illam contra faciem tuam*. De Spiritu: *Cum venerit Spiritus paraclitus, ipse arguet mundum de peccato, et reliqua*. Bonus Pater, bonus Filius, bonus Spiritus sanctus. De Patre: *Pater bone*. De Filio: *Ego sum pastor bonus*. De Spiritu sancto: *Spiritus tuus bonus deducet me in via recta*. Sanctificat et justificat sicut Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. Apostolus: *Sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi et in Spiritu Dei nostri*. Sanctus dicitur Pater, sanctus dicitur Filius, sanctus et Spiritus sanctus. De Patre in Levitico: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum*. De Filio in Evangelio: *Quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei*. Item ibi: *Scimus quia sis sanctus Dei*. De Spiritu sancto in Salomone: *Sanctus enim Spiritus disciplina effugiet fictum*. Fortis Pater, fortis Filius, fortis et Spiritus sanctus. De Patre: *Deus fortis et patiens*. De Filio in Isaia: *Et vocabitur nomen ejus Deus fortis*. De Spiritu in Salomone: *Spiritus fortitudinis munus ejus*. Operatur Pater, operatur Filius, hoc et Spiritus sanctus. De Patre ad Philippenses: *Deus enim, qui operatur in vobis et velle*. De Filio in Evangelio: *Me oportet operari opera ejus qui misit me*. De Spiritu sancto ad Corinthios: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult*. Virtus Pater, virtus Filius, virtus et Spiritus sanctus. De Patre Apostolus: *Virtus enim Dei est in salute omni credenti*. De Filio Apostolus: *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi*. De Spiritu sancto ad Thessalonicenses: *Evangelium nostrum non fuit apud vos in verbo tantum, sed in virtute Spiritus sancti*. Fons Pater, fons Filius, fons et Spiritus sanctus. De Patre Jeremias: *Dereliquerunt me fontem aquæ vivæ*. De Filio in Salomone: *Fons sapientiæ verbum Dei*. De Spiritu sancto Isaïas: *Ecce nomen Domini post multum tempus veniens credens, in ira indignationis vorabit gens, et Spiritus ejus ut fons aquæ vallem trahens*. Charitas Pater, charitas Filius, charitas et Spiritus sanctus. De Patre in epistola Joannis: *Deus charitas est*. De Filio Apostolus ad Corinthios: *Charitas enim Christi urget*



nos. De Spiritu sancto Apostolus : *Obsecro vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum et per charitatem Spiritus. Regenerat Pater, sic et Filius, et Spiritus sanctus. De Patre Petrus : Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regeneravit nos in spem vite æternæ. De Filio inibi : Diligentes invicem ex corde, quasi renati per verbum Dei vivi. De Spiritu sancto in Evangelio : Si quis non renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non introibit in regnum cælorum. Resuscitat Pater, resuscitat Filius, resuscitat et Spiritus sanctus. De Patre in Actibus apostolorum : Deus Patrum nostrorum, qui suscitavit Jesum, et nos suscitavit per potentiam suam. De Filio in Evangelio : Venerunt Judæi, non solum propter Jesum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit Jesus a mortuis. (De Spiritu sancto in Epistola ad Romanos.) Habitat in vobis, vivificabit et mortalia corpora vestra propter inhabitantem Spiritum ejus in nobis. Gratia Dei Patris, gratia Filii, gratia Spiritus sancti. De Patre : Quis me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Dei per Jesum Christum. De Filio ad Corinthios : Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quia propter vos factus est pauper, cum esset dives. De Spiritu sancto in Actibus apostolorum : Et obstupuerunt qui cum Petro venerant, quoniam in gentibus gratia Spiritus sancti diffusa est. Signat Pater, signat Filius, signat et Spiritus sanctus. De Patre ad Corinthios : Et qui signavit vos nobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus. De Filio ad Ephesios : Audientes verbum veritatis evangelium salutis vestræ, in quo signati estis. De Spiritu sancto ubi supra : Nolite contristare Spiritum sanctum in quo signati estis, in die redemptionis. Habitat Pater in credentibus, habitat Filius, habitat et Spiritus sanctus. De Patre in Isaia : Servate diem sabbati, sanctificate eum, ut habitem in medio vestri. De Filio ad Ephesios : Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. De Spiritu sancto : Nescitis quoniam templum Dei estis et Spiritus Dei habitat in vobis. Scrutatur Pater, scrutatur Filius, scrutatur et Spiritus sanctus. De Patre in Psalmo : Scrutans corda et renes Deus. De Filio in Apocalypsi : Et scient omnes Ecclesiæ quia ego sum scrutator cordis et renum. De Spiritu sancto in Apostolo : Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Testificat Pater, testificat Filius, testificat et Spiritus sanctus. De Patre in Psalmo : Testimonium Dei fidele, sapientiam præstans parvulis. De Filio ad Timotheum : Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, et in Christo Jesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato. De Spiritu sancto Apostolus : Testimonium perhibet Spiritui nostro. Ostendit Pater, ostendit Filius, ostendit Spiritus sanctus. De Patre ad Timotheum : Quem suis temporibus ostendens beatus et solus potens. De Filio in Evangelio. Ipse Filius dicit : Ostendam autem vobis quem timeatis, et multa bona opera ostendi vobis a Patre meo. De Spiritu sancto ad Corinthios : Prædicatio mea, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in*

A ostensione Spiritus. Implet Pater, implet Filius, implet Spiritus sanctus. De Patre Jeremias : Cælum et terram ego impleo, dicit Dominus. De Filio in Apostolo : Dominus autem impleat corda vestra, et confirmet in omni opere et sermone bono. Et in Evangelio : De plenitudine ejus omnes accepimus. De Spiritu sancto in Actibus apostolorum : Implevit omnem locum ubi erant discipuli congregati; et : Jesus plenus Spiritu sancto regressus est ab Jordane. Loquitur Pater, loquitur Filius, loquitur et Spiritus sanctus. De Patre : Deus locutus est in sancto suo. De Filio : Loquente Jesu ad turbas. De Spiritu sancto : Est qui loquitur in vobis. Apparuit Pater, apparuit Filius, apparuit et Spiritus sanctus. De Patre in Actibus apostolorum : Deus gloriæ apparuit patribus nostris. De Filio in epistola Joannis : Ad hoc apparuit Filius ut solvantur opera diaboli. De Spiritu sancto in Job : Et spiritus apparuit in oculis meis, et horror irruit in me. Veritas Pater, veritas Filius, veritas et Spiritus sanctus. De Patre in Psalmo : Redemisti, Domine, Deus veritatis. De Filio : Veritas de terra orta est. (De Spiritu sancto) in Evangelio : Cum venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Ecce unitatem operis. Non dubites unitatem credere Trinitatis.

Dicere etiam solent de baptismo quod in eo melior sit illorum baptismum quam nostrum quia qui de illis ad nos convertuntur, non eos rebaptizamus, sed per manus impositionem reconciliamus; illi vero, si quos de nostris seducere possunt, inconsideranter rebaptizant. Qui interrogandi sunt, baptismum istud quod dant, suum dicunt esse, an nostrum? Si nostrum est, quare illud præsumunt similiter ut nos baptizando? Si illorum est, quare illud violant iterando? Sed nos reverentiam habemus Dominicis verbis, et quomodo ipse jussit, ita et baptizamus in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Sed et illos sic certum est baptizare. Nam si sic baptizarent illi quomodo credunt in nomine Patris majoris et in nomine Filii minoris, et in nomine Spiritus sancti multo minoris, tunc demum non iteraremus baptismum, sed daremus, quia non secundum regulam quam Dominus tradidit baptizassent. Sed quid facimus? Bene baptizant, sed male credunt. Bene baptizant, sed malum est quod rebaptizant. Regulariter quidem baptizant, sed fidem male insinuant. Et dum carnaliter gradus in divinitate faciunt, offensam divinitatis incurrunt, non metuentes illud quod ait Dominus : Qui semel lotus est, non indiget iterum ut lavetur. Dixit enim Dominus in Evangelio : Vas estis sal terræ. Et quicumque sapiens est, non hoc sine causa dictum intelligit. Sal enim ex aqua fit. Sed iterum baptizare se permittat ad nihilum, sicut sal in aqua missum redigitur, et anima ejus perpetua morte punitur. Dicit enim Apostolus de Ecclesia quoniam unus panis, unum corpus multi sumus; quia sicut ex multis granis unus panis efficitur, ita ex multis populis una Ecclesia congregatur, e panis, ut omnes norunt, per aquam conficitur et per ignem excoquitur; et omnis populus Christianus per baptismum

aquam et ignem sancti Spiritus oblatio Dei est effectus, dicente Domino : *Si quis non renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum caelorum.* Sed sicut panem jam semel decoctum si aliquis remittat in aquam, et vellet recommisseri et coquere, et perderet pristinam dignitatem et in nigredinem terræ converteretur, sic talis efficitur quicumque in se permittit baptismum iterari. Et ideo debet unusquisque usque ad mortem baptismum suam Deo adiutore servare, si vult ad regna caelorum feliciter pervenire. Nam quicumque se rebaptizare permittit, ipse blasphematur in Spiritu sancto, dum se denegat Christianum et per aquam ac Spiritum sanctum fuisse renatum, et necesse est ut illam quam memoravit Dominus sententiam comminantis excipiat : *Quia qui blasphemaverit in Spiritu sancto, non ei remittetur, neque in hoc saeculo, neque in futuro.*

## II

### *Disputatio Benedicti levitæ adversus Felicianam impietatem.*

(Apud Baluz., *ibid.*)

In exordio nubecuke testimoniorum catholicae fidei, tum adversus infelices Felicianos exhortarem divulgum alumnum viriliter contraire, recole me ab Evangelio Joannis exordisse, istiusmodi attestante : *Hæc autem scripta sunt ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei, et ut credentes vitam habeatis in nomine ipsius.* Ille inquam qui ab angelo nuntiatus est, et nomen illi impositum est Jesus, nuntiante archangelo virgini : *Paries Filium, et vocabis nomen ejus Jesum.* Hic itaque Jesus natus ex virgine Maria Filius est Dei, sicut testatur iste evangelista, ut omnes in hac fide fidentes vitam possint habere æternam in nomine ipsius. Sed quid ad hæc perverbia Felicianorum infanstum poterit mutilare, dum iste evangelista dilectus et a Deo electus hanc sibi esse occasionem scribendi Evangelium dixerit quia Jesus est Christus Filius Dei, et ut credentes vitam æternam habeant in nomine ipsius? Nisi forte ut fateantur se nunquam habituros vitam æternam, quia non credunt Filium esse Dei Dominum nostrum Jesum Christum verum et proprium, sed nescio qua demutatione fictum et adoptivum. Siccine dicunt assumptionem et adoptionem unum esse; et Jesum Christum, secundum quod homo est, propter assumptionem humanitatis necesse fieri adoptivum esse, non proprium. Et quid faciet insana ista procacia adversus totius salutis dispensationem ita garriens ut virtutem Dei dicat non esse propriam et sapientiam ejus asserat adoptivam? Nam Christum Deum, virtutem et Dei sapientiam esse Apostolus testis est : *Cui (proprio Filio) non pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Infsciatores tamen tantæ veritati pellaces ac contra e contra aiunt : Virtutem Dei et sapientiam Apostolus Christum secundum assumptionem, et non secundum assumptum, pronuntiat. Nam secundum assumptum Christus Dei est virtus et Dei sapientia; secundum autem assumptum :

*A* *Et si novoramus Christum secundum carnem, sed jam non novimus eum.* O execranda dualitas, operosa præsumptio unam Domini nostri Jesu Christi personam dirimentis in duas, cum sicut unusquisque nostrum ex anima rationali et carne una sit persona, quia unus est homo, ita Deus et homo una sit persona, quia unus est Christus, non duo! Unde beatus Petrus, cum sciscitaretur Dominus a discipulis suis quem esse dicerent homines filium hominis, et alii atque alii aliter atque aliter dicerent, respondit unus pro omnibus ex Dei et hominis substantia unitatis personam confitendo dicens : *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Dominus de Filio hominis id est homine interrogat, et Petrus eundem Filium Dei vivi vera fidei puritate fatetur. *B* Et e contra Feliciani infandi adoptivum cum veterare contendunt, cum Dominus hanc fidei confessionem sanciens, ob hanc Petrum beatificaverit, super hanc Ecclesiam suam stabilendam prædixerit dicens : *Beatus es Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in caelis. Et ego tibi dico quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalent adversus eam.* Ut ergo secundum Danielem prophetam adducatur justitia sempiterna et ungatur sanctus sanctorum impleta hæc prophetia, ista est vera fidei prærogata confessio uncti, id est Christi Filii Dei, non adoptivi, sed proprii; cui proprio Filio non pepercit Deus.

*C* Quanta ergo temeritas horum antiphrasinorum hæreticorum, videlicet Felicianorum, quia infelicium, contra tantam soliditatem a Domino commendatam suorumque apostolorum dogmatibus propalatum portas mortis sese ingerere Ecclesie Dei nitentium nec prævalentium! O cæca temeritas inferorum portarum harum perstreptentium confuso stridore adversus Dominum et adversus Christum ejus! O canina furies rabido ore Christum Filium Dei vivi oblatrantis secundum assumptionem non esse eum Dei virtutem et Dei sapientiam mentientis, cum ipsum nomen Christi secundum assumptum, si fas est dicere, et non secundum assumptum, est dictum! Verum quoniam Christus ab unctio est dictus, et unctus in assumptione nostro participio in assumente verbo, sicut scriptum est : *Unxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis.* Præ participibus igitur Christicolis, scilicet cunctis, unctus est Christus, in quo est eorum particeps homo Verbum caro factum: quia quod illi adoptione acceperunt Filii esse Dei Christianitatis obtentu chrismatum unctio, id Christus possidet proprietate virtutis; nihilominus ut sit proprius Dei unigenitus Filius, de Spiritu sancto ex Maria virgine theotocon, id est Dei genitrice virgine conceptus et natus, non duo, sed unus: quia non duo sunt Filii, unus proprius, et alter adoptivus, sed unus idem proprius unigenitus Dei Filius. Et ideo ait Apostolus proprio Filio non pepercisse, quoniam *ubi venit pleniudo temporis, sicut idem ipse ait, misit Deus Filium suum factum ex un-*

liere, factum sub lege. Quod autem sit unigenitus, sacra Scriptura non tacet, sed creberrime inculcat. Unde est illud : *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre.*

Quid ad hæc favet nunc vesana temeritas dicentium assumptionem et adoptionem unum esse, et ideo Christum secundum hominem assumptum esse etiam adoptivum, cum nihil horum convincantur in Christum reperiri posse? Prorsus nec adoptionem, quia proprium eum docet Apostolus esse Filium Dei; neque assumptionem, quia dicit misisse Deum Filium suum factum ex muliere: quoniam Verbum caro factum est, non assumpsit carnem; sed Verbum caro factum, Deus homo factus est, Filius Dei factus ex muliere: quoniam non prius factus caro, de quo est assumptus a Verbo; sed preveniendo Verbum carne, Verbum caro factum est. Idem non cum esset pauper, dives factus est, sed cum esset dives, pauper factus est; quia cum esset in forma Dei, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudine hominum factus, habitu est inventus ut homo. Idem ipse, ipse Verbum, cum dives esset in forma Dei, æqualis Deo, pauper factus est, exinanendo se, Verbum caro fiendo, Filius Dei factus ex muliere, non assumptus, ut blasphemii aiunt, adoptione. Unus idem ipse qui descendit, non ut hominem assumeret, qui necdum erat formatus, sed ut homo fieret incarnatus. Idem ipse est qui ascendit super omnes cælos, ut impletet omnia. Secundum quod magnum hoc esse pietatis sacramentum Apostolus docet: *Quod manifestatum est, inquit, in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est in gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria.* Hoc item quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, quia dicente archangelo de ejusdem Dei et Domini genitricis: *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Ac sic ut instaurarentur quæ in cælis et quæ in terris sunt in ipso, apparuit angelis, prædicatum est in gentibus, assumptum est in gloria, ut sit mediator Dei et hominum Jesus Christus: quia qui Deus, idem est homo; et qui homo, idem ipse est Deus.

Ex natura ergo utraque una Christus persona. De ipso ostendens idem ipsum dicit idem ipse: *Nemo ascendit in cælum nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo.* In terra erat tunc temporis localitate inter homines homo; et in cælo se esse dicebat Filium hominis; quia qui filius hominis erat localitate, idem Filius erat Dei immensitate. Propter quod dicit: *Si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius?* Quem pro tanta unitatis proprietate vere Filium Dei Joannes apostolus et evangelista, confessus est hominem, ut eundem qui ab initio vita æterna est apud Patrem, verbum se corporaliter et vidisse et contrectasse prædicaverit dicens: *Quod fuit ab initio, quod auditivus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus,*

*et manus nostræ tractaverunt de verbo vita, et vita manifestata est, et vidimus et testamur et annuntiamus vobis vitam æternam quæ erat apud Patrem et apparuit nobis.* Denique hanc vitam æternam apud Patrem ab initio, quam sibi apparuisse testatur, nisi Verbum caro fieret, neque vidisset, neque manibus contrectasset. Sed ut Verbum caro fieret, testante eodem evangelista: *Sic Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum daret; ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Et propterea quia Verbum caro factum est, et unigenitus Dei et vita æterna est, ideo non est adoptivus, sed secundum Apostolum proprius, et secundum evangelistam unigenitus Dei Filius. Et ideo Apostolo non solum ut sufficeret dicere, *Proprio Filio suo non peperit Deus,* sed etiam ait: *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis Judæis et Græcis Christum Dei virtutem et Dei sapientiam.*

Cum igitur Christum crucifixum ex infirmitate nostra, virtutem autem ex virtute sua, eundem crucifixum dicat Apostolus Christum Dei virtutem et Dei sapientiam, quis infami elogio Christum Dei virtutem et Dei sapientiam secundum hominem crucifixum adoptivum audeat dicere, nisi mente insana negando Christum, et suo mendacio Antichristum se comprobante? Et quis est mendax, teste Joanne apostolo, nisi qui negat quoniam Jesus non est Christus? Et hic est Antichristus qui negat Patrem et Filium. Omnis enim qui negat Filium, nec Patrem habet. Sed, sicut idem ait Filius, *qui non honorificat Filium non honorificat Patrem, qui misit illum.*

Quocirca quanta sit cæcitatibus obreptio quis non videat blasphemantium Christum adoptivum, quem tanta unitate cognoscit unicum proprium et verum Dei unigenitum Filium, in utraque natura perfectæ, tantis idoneis testimoniis propalatum? Qui si adoptivus fuisset, fictus et non veritas esset. Et quomodo veritas de terra orta est, et ipse de se dicit: *Ego sum via, veritas, et vita,* si adoptivus et non in veritate Dei Filius est? Nam teste Joanne scimus quoniam Filius Dei venit et dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum et simus in vero Filio ejus Jesu Christo. Hic est verus Deus et vita æterna. Quod si adoptivus esset, nec verus Dei Filius Patri Deo vero, neque Deus verus et vita æterna existeret, qui vere est veritas de terra orta veniendo ut homo fieret, et proinde hominibus via, veritas, et vita. Verus est igitur, non adoptivus, proprius Filius Dei Dominus Jesus Christus, qui de se ipso cæco nato sic exorsus est loqui: *Tu credis in Filium Dei?* Et ille: *Quis est, Domine, ut credam in eum?* Et Dominus ei: *Et vidisti eum, et qui loquitur tecum, ipse est: id est, quem vidisti carne, qui alioque, ego ipse Filius Dei sum.* Alioquin quia divinitate invisibilis est, videbatur homo et loquebatur. Quem etiam prædicans adoravit Filium Dei, in quo se dixit vidisse

lem et loquentem Filium esse Dei. Hinc est etiam quod apostolus Paulus secundum hominem ex semine David docet eum esse Filium Dei. Unde et prædestinatum commemorat secundum hominem eum quem prædicat Filium Dei, scribens ita: *Paulus servus Jesu Christi, vocatus apostolus, segregatus in evangelio Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute.* Nam quod prædestinatur, antequam sit in re præordinatur. Divinitas vero prædestinari nequit, quia sempiterna esse dignoscitur. Prædestinatus est autem Filius Dei in virtute, non divinitate, sed secundum quod factus est ex semine David secundum carnem, secundum quod antea Deus Pater promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem, secundum quod antea Deus Pater promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit et sæcula. Quapropter in virtute prædestinatus est Filius Dei, nimirum in qua virtute Christus Dei est virtus et Dei sapientia, Deus homo factus, et homo in Deum clarificatus, secundum quod ipse protulit dicens: *Clarifica me, tu Pater, apud temetipsum claritate quam habui prius quam mundus esset apud te.* De qua delicata claritate secundum carnem Filii Dei responsum est illi a Deo Patre: *Et clarificavi, et iterum clarificabo.* De qua etiam isdem qui supra, de quo dictum est. *Vas electionis est mihi, ut portet nomen meum coram gentibus et regibus et filiis Israel,* ita luculentius luce deprompsit dicens: *Optabam ego anathema esse pro fratribus meis, qui sunt Israelite, ex quibus patres et adoptio et legislatio, et ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.* Ecce qui secundum carnem super omnia Deus benedictus in sæcula prædicatur, nunquid non a prophetis in Scripturis sanctis similiter præconizatur, juxta quod prophetatus prædestinatus est Filius Dei in virtute? Utique qui de Christo prophetando prædixit, *Speciosus forma præ filiis hominum,* et cætera, de eo prosecutus adjecit: *Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi.* Et qui ait: *Benedictus qui venturus in nomine Domini,* subter etiam intulit: *Deus Dominus et illuxit nobis.* Et Isaias cum diceret: *Rorate, cæli, desuper, et nubes pluant justum; aperiat terra, et germinet Salvatorem, et justitia oriatur simul, ego Dominus creavi eum,* prosecutus cætera de ejus magnificentia, in conclusione sic ait: *Tantum in te est, Deus, et non est absque te, Deus; vere tu es Deus absconditus, Deus Israel salvator.* Jeremias quoque: *Qui perfecit terram in sempiterno tempore, hic Deus noster est, et non aestimabitur alius ad illum. Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, et dedit illam Jacob puero suo et Israel dilecto suo. Post hæc super terram visus est, et cum hominibus conversatus est.* De quo (propheta Ha-

bauc) cum diceret, *Existi in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo . . . . .* *essionis illius* deitatis ejus confessionem eleganti professione subtilit dicens: *Ego autem in Domino gaudebo, et exultabo in Deo Jesu meo. Deus Dominus fortitudo mea.* Ac per hoc quia, prout est, essentialiter promulgatur Deus a prophetis et sanctis apostolis, et proinde nusquam est solummodo vocativus, quia dicit Isaias: *Et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus,* ita nec etiam adoptione filius vocativus, licet dixerit archangelo evangelicus, *Quod enim ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei,* sed proprius, unicus, unigenitus Dei Filius, sicut supra ex eloquio sacro invicta auctoritate protulimus.

Attamen prænotati filii perditionis ad hæc et reliqua delinc cuncta absurdi, quia nec Christo nec illius sunt evangelistis et apostolis prophetarumque oraculis creduli, pro eo quod non habendo testimonium Dei in se, non credunt in Filio Dei, mendacem faciunt eum, quoniam non credunt in testimonio quo testificatus est Deus de Filio suo: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipsum audite;* nec etiam Filio veraci veracem veritatem de se ipso dicenti: *Si vos Filius liberaverit, vere liberi eritis, et cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos.* Neque enim aliud nomen de sub cælo, teste beato Petro apostolo, in quo oportet hominem salvum fieri nisi in nomine Domini nostri Jesu Christi. Propter quod et psalmigraphus: *Fiat manus tua super eorum dexteræ tuæ et super filium hominis quem confirmasti tibi, et non discedimus a te.* Enimvero extorres ab hac tutissima veritate, quia nec Deo Patri credunt neque Filio ejus, nec etiam ulli theologorum Christum Dei Filium in carne venisse, manifestum est eos Antichristos esse, dicente Joanne: *Qui non confietur Jesum Christum venientem in carne, hic est seductor et Antichristus.* Et item: *Omnis spiritus qui confietur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est. Et omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est; et hic est Antichristus, quod audistis quoniam venit et nunc in mundo est.* Quis est autem qui solvit Jesum nisi qui dicit proprium eum esse Filium Dei ex divinitate, adoptivum autem esse ex carne, dissolvens unam personam unius Jesu Christi Dei in duas filiorum personas Dei hominis cum Nestorio, cum duarum naturarum substantia sit una in Christo persona; quoniam Dei Filius in proprietate personæ et Filii dignitate adunavit sibi hominem ut esset unus Christus et unus Deus et unus Dei Filius totus in suis et totus in nostris, perfectus in divinitate, et perfectus in humanitate, unicus unigenitus Dei Filius. Quod cum multis idoneis testimoniis supra retulimus, et omnium prædecessorum Patrum traditio prideum catholico dogmate comprobavit, et synodalia sanctionum rata inconvulsaque sententia definivit, quorum illibata fides ista singulari, recipiendo unigenitum Filium Dei in carne venisse, dedit eis potestatem filios Dei fieri, ut fierent Filii Dei adoptione, secundum quod Domini Dei assumptio nostra, et sancti Israel

regis nostri. Ipse autem dixit assumptio nostra:..... A  
 refugium istud factus est nobis, quia Verbum caro  
 factum est, fiendo quod non erat, non amittendo  
 quod erat, fiendo Deus homo ex proprietatis essentia  
 unigenitus Filius Dei nostra assumptio et refugium,  
 ut ex hac plenitudine gratiæ fierent homines Filii  
 Dei adoptione. Ille, quia prius quam montes fierent  
 et formaretur terra et orbis, a sæculo et in sæculum  
 Deus est, et ex tempore homo factus, assumptio et  
 refugium nostrum est; illi, quia *Ego dixi*, ait, *dii*  
*estis et filii Excelsi omnes*, quotquot crediderunt in  
 eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Proinde  
 universos admonet Apostolus dicens: *Videte ne quis*  
*vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam se-*  
*cundum traditionem hominum et non secundum Chri-*  
*stum: quia in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis* B  
*corporaliter, et estis in illo repleti.* Non dixit *spiritu-*  
*aliter*, sed *corporaliter*, ut veram intelligamus sub-  
 stantiam carnis, ubi est plenitudo divinitatis, habita-  
 tio corporalis: qua utique etiam tota repletur Ec-  
 clesia, quæ inhaerens capiti corpus est Christi; pro-  
 pter quod Domini assumptio nostra, et sancti Israel  
 regis nostri, ut qui habitat in adjutorio Altissimi,  
 in protectione hac Domini commoretur: videlicet  
 ut vera fidei confessione dicat Domino: *Susceptor*  
*meus es tu et refugium meum, Deus meus.* Non  
 nuncupativus Deus, non adoptivus et falsus, sed  
 secundum omnimodam assumptio nostra et sancti Israel  
 regis nostri, susceptor et refugium Deus est nos-  
 ter, secundum id quod Deus est, essentialis secun-  
 dum quod nomen est ejus, ita et laus ejus, dicente  
 C  
 Propheta: *Secundum nomen tuum, Deus, sic et laus*  
*tua in fines terræ. Nam et ipse Deus meus et salu-*  
*tarius meus, susceptor meus, non movebor amplius,*  
*quia ipse Deus meus et salvator meus, adjutor meus,*  
*non emigrabo.* In Deo ergo salutari meo gloria mea  
 Deus auxilii mei et spes mea in Deo est, qui vere  
 Deus est ex duabus substantiis unigenitus Dei Jesus  
 Christus Filius Dei, a quo non movebor dubietate, non  
 emigrabo alterius ad culturam, quoniam Deum  
 nescio alium præter eum. Ipse qui est Deus, et non  
 æstimabitur alius ad illum.

Sane quia idem Deus salutaris susceptor meus,  
 quem virgo concepit et peperit, Emanuhel, quod  
 interpretatum dicitur *Nobiscum Deus*, ut sit Domini D  
 virtutum nobiscum susceptor noster Deus Jaco-  
 bus, hortatur dicens: *Vacate et videte quoniam ego*  
*sussum Deus, Deus inquam cui etiam cadenti morte*  
*carnis prophetice canitur: Surge, Deus, judica ter-*  
*ram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus,*  
 quicquid ascendit Deus in jubilatione et Dominus in  
 voce tubæ; secundum quod et dicit: *Psallite Deo*  
*qui ascendit super cælum cæli ad orientem.* Propter  
 quod inquit Psalmista: *Psallite Deo nostro, psallite*  
*regi nostro, quoniam rex omnis terræ, Deus, psallite*  
*sapienter.*

Non ergo insipide, sed . . . . . rex omnis  
 terre Deus, qui descendit et ascendit mediator Dei  
 et hominum homo Christus Jesus, regnavit Deus

super gentes, Deus selet super sedem sanctam suam,  
 quoniam quippe essentialiter et verus est Deus Do-  
 minus Jesus Christus, qui ascendit in cælum et se-  
 det a dextris Dei, sicut doctissimorum Patrum san-  
 ctæ Chalcedonensis synodi testatur auctoritas. Ait  
 enim: « Unum eundemque Filium Dominum nostrum  
 Jesum Christum confiteri consonanter omnes instrui-  
 mur et docemur, perfectum eundem in divinitate,  
 et perfectum eundem in carne, Deum veraciter ho-  
 minemque eundem ipsum veraciter ex anima ratio-  
 nali et corpore, omniunion, id est unius essentiæ Pa-  
 tris secundum divinitatem, et homiunion nobis eun-  
 dem ipsum secundum humanitatem, per omnia nobis  
 absque solummodo peccati colluvione similem,  
 ante sæcula quidem de Patre natum secundum divini-  
 tatem, in novissimis autem diebus eundem ipsum  
 propter nos et propter nostram salutem ex Maria  
 virgine theotocoen id est Dei genitricem secundum hu-  
 manitatem, unum eundemque Christum Filium Dei  
 Deum unigenitum in duabus naturis, sine confu-  
 sione, sine conversione, sine divisione, sine separa-  
 tione noscendum, nusquam naturarum differentia  
 per unitatem penitus commutata, magis autem sal-  
 va proprietate utriusque naturæ et in unam cocun-  
 te personam, nec in duas divisum partitumque per-  
 sonas, unum eundemque Filium unigenitum Deum  
 verum Jesum Christum Dominum constitemur. » Hæc  
 est sancta fides, inviolata veritas, amplectenda præ-  
 dicatio, quam merito per Spiritum sanctum conven-  
 ienter effusam per totum mundum catholica confi-  
 tetur Ecclesia.

Cæterum quia scriptum est: *Nolite multiplicari*  
*loqui sublimia gloriantes, quoniam Deus scientiarum*  
*Dominus, et ipsi præparantur cogitationes,* quamvis  
 multa suppeditentur fateri de hac individua Dei et  
 hominis ex duabus substantiis una deitatis persona  
 unigeniti Filii Dei, credenda sunt ista non ultra quam  
 sapere quisquam et intelligere potest cociendo (*sic*)  
 astipulanda: sicut nec omnino quomodo Deus Pater  
 Deum genuerit Filium: quod et angeli nesciunt, et  
 prophetis est inscium. Unde illud est dictum: *Genera-*  
*tionem ejus quis enarrabit? Quam secretam originem*  
*cum proprio Filio novit ipse solus qui genuit, juxta*  
*quod ejusdem unigenitus dicit: Nemo novit Filium*  
*nisi Pater, et Patrem nemo novit nisi Filius, et cui*  
*voluerit Filius revelare.* Sed, ut breviter dicam, suffi-  
 ciat nos scire quia lux genuit splendorem, propheta  
 testante: *In splendoribus sanctorum ex utero ante*  
*luciferum genui te.* Lucem autem istam absit ut  
 quisquam arbitretur corpoream, sed lucem sapientie  
 veram, quæ illuminat omnem hominem venien-  
 tem in mundum: in quo lumine obtentu fidei crelo  
 idipsum visuri erimus lumen, secundum quod et  
 psaltilicus vates sacro cæno..... *quoniam apud te est*  
*fons vitæ, ajecit et in lumine tuo videbimus lumen.*  
 Interdum quoadusque iste illucescat dies et lucifer  
 oriatur in cordibus nostris, spreta infanda hæreti-  
 corum commenta, firmissime teneatur spei nostræ  
 solida veritas, verbi incarnati unitas ex duabus

substantiis unius personæ Filii Dei vivi Jesu Christi Domini nostri; ut cognitis naturæ utriusque documentis, et verbum in Christo homine et Christum hominem adoremus in verbo: quoniam promulgante beato Leone papa, si, prout Apostolus ait, qui adheret Deo, unus spiritus est, multo magis Verbum caro factum unus est Christus, uli nihil est alterius naturæ quod non sit utriusque subjiciens.

Non ergo infirmemur in consilio misericordiæ Dei, quæ nos et Innocentiæ reformet et vitæ. Nec quia in Salvatore nostro manifesta agnoscimus gemina signa naturæ, aut in gloria Dei de veritate carnis, aut in humilitate hominis de deitate majestatis ullatenus dubitemus: quia idem homo est in forma Dei qui formam recepit servi, idem et incorporeus manens et corpus assumens, idem in sua virtute inviolabilis, et in nostra infirmitate passibilis, idem a paterno indivisus throno, et ab impiis crucifixus in ligno. Idem est super cœlorum altitudines victor mortis ascendens, et usque ad consummationem sæculi universam Ecclesiam non relinquens. Idem postremo est qui in eadem qua ascendit carne vnturus, sicut iudicium sustinuit impiorum, ita iudicaturus est de omnium actione mortaliū. Unde, ne pluribus testimoniis immoremur, unum sufficit ex Evangelio beati Joannis adhibere, quod ipse Dominus noster hoc dicit: *Amen amen dico vobis, quia venit hora et nunc est quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint vivent. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio vitam habere in semetipso, et potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.* Ergo sub una sententia, quia Filius Dei est, atque quia filius hominis est, apparet quemadmodum Christum Dominum in unitate personæ credere debeamus; qui cum sit Filius Dei per quem facti sumus, etiam filius hominis per assumptionem factus est carnis, ut moreretur, sicut ait Apostolus, propter delicta nostra, et resurgeret propter justificationem nostram, unus idemque Deus homo et homo Deus, Filius Dei, filius hominis; et filius hominis, Filius Dei. Verum quoniam non nisi ex utroque salvamur. Talis enim erat hominum a primis ducta genitoribus causa mortaliū ut originali peccato transeunte per posteros nullus pœnam damnationis evaderet nisi Verbum caro fieret et habitaret in nobis. Nec enim Verbum aut in carnem aut in animam aliqua sui parte conversum est, cum simplex et incommutabilis natura deitatis tota in sua sit semper essentia, nec damnatum sui recipiens nec augmentum. Et sic assumptam....  
..... glorificata in glorificante permaneat. Cur autem inconveniens aut impossibile videatur ut Verbum caro atque anima unus Jesus Christus et unus Dei hominisque sit Filius, si caro et anima, quæ dissimilium naturarum sunt, unam faciant etiam sine Verbi incarnatione personam, cum multo facilius sit et hanc unitatem sui atque hominis deitatis præstet potestas quam ut eam in substantiis obtineat solius humanitatis infirmitas.

Nec Verbum igitur in carnem, nec caro in Verbum mutata est; sed utrumque in uno manet, et unus in utroque est, non diversitate divisus, non permutatione confusus. Non alius ex Patre, alius ex matre; sed idem alter ex Patre ante omne principium, alter de matre in fine sæculorum; ut esset mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, in quo habitaret plenitudo divinitatis corporaliter. Totum igitur corpus implet tota divinitas; et sicut nihil deest illius majestati cujus habitatione impletur habitaculum, sic nihil est corporis quod non suo habitatore sit plenum, in quo et nos sumus repleti. Quod autem dictum est, *Et estis in illo repleti*, nostra utique est significata natura; ad quos illa repletio non pertineret, nisi Dei Verbum nostri sibi generis et animam et corpus invenisset, quæ ita in unitate convenerunt ut nec separationem possint habere nec finem, verus homo vero unius Deo, nec secundum existentem prius animam deductus e cœlis, nec secundum carnem creatus ex nihilo, eandem gerens in Verbi deitate personam ut veritas affectionum sub moderamine deitatis esset et mentis, et tenens communem nobiscum in corpore animaque naturam. Non enim esset Dei hominumque mediator nisi idem Deus idemque homo in utroque et unus esset et verus. De quo uno veroque docet beatus apostolus Petrus magnum esse pietatis sacramentum: *Quod manifestatum est, inquit, in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria.* Item unde supra sanctus Hilarius in divinis dogmatibus insigniter orthodoxus ita est orsus: « Cum Verbum Deus in sacramento naturæ suæ manens homo natus sit, natus autem est non ut esset alius, sed ut ante hominem Deus suscipiens hominem homo Deus possit intelligi. Nam quomodo Jesus Christus Dei Filius natus ex Maria est, nisi quod verbum caro factum est, scilicet quod Filius Dei, cum in forma Dei esset, formam servi accepit? » Cum ergo Dominus et salvator noster Jesus Christus et natus et passus et mortuus et sepultus sit et resurrexerit, non potest in his sacramentorum diversitatibus ab se dividuus esse ne Christus sit, cum non alius Christus quam qui in forma Dei erat formam servi accepit, neque alius quam qui natus est mortuus est, neque alius quam qui mortuus est resurrexit, neque alius quam qui resurrexit sit in cœlis, in cœlis autem non alius sit quam qui descendit de cœlis. Homo itaque Dominus Jesus Christus unigenitus Deus, per carnem et verbum ut hominis filius ita et Dei Filius. Audi in hoc apostolicæ doctrinæ eruditam, non carnis sensu, sed dono Spiritus, fidem, cum Græcis sapientiam et Judæis signa petentibus loquitur: *Nos autem prædicamus Jesum Christum et hunc crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis Judæis et Græcis Jesum Christum Dei virtutem et Dei sapientiam.* Nunquid divisus est Christus, ut alius sit crucifixus et alius Christus virtus et sapientia Dei? Et cum idem unus atque unus sit, de-

scendens et ascendens, unus quoque nobis Jesus Christus sit Dei Filius et hominis filius, et Verbum Deus et homo caro, et passus et mortuus et sepultus, et resurgens in cœlum receptus, sedens a dextris Dei, habens in se uno eodemque per dispensationem atque naturam in Dei forma et in forma servi sine aliqua separatione quod homo est, et divisione quod Deus est, non ambiguum in quo sacramento et passus est et viveret. Et cum in eodem esset infirmitas ad passionem et ad vitam Dei virtus, non alius ita divisus a se esset qui et pateretur et viveret. Passus est epim unigenitus Deus quæ homines pati possunt, sicut dicit Apostolus : *Quia si confessus fueris in ore tuo Dominum Jesum, et in corde tuo credideris quod Deus illum excitavit a mortuis, salvus eris, salvus utique credendo et confitendo Dominum Jesum ex se ipso et mori et resurgere potuisse. Nec enim, si non homo esset, mori potuisset, neque, si non Deus, resurgeret. Unus idemque, etsi crucifixus ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. Quod salutaris dogma salutarique confessio misericordia Dei melior super vitas, quidni salutare vultus mei et Deus meus, licet proprium syntagma exposcat testificationem authenticorum multiplicem, Stephanus tamen episcopus in encyceliis ad Leonem principem exinde scribens mirabiliter dicit : « Indutus est Filius tunicam corporis, hoc est, integrum hominem, de sancta virgine, quam sanctus Spiritus texuit. Ineffabiliter in ingressu, inenarrabiliter in egressu, incomprehensibiliter ingressus est invisibilis, egressus est visibilis. Ingressus est Dei Verbum, egressus idem est homo. Paradigmatem siquidem isto idem est exutus qui et indutus, scilicet qui absque homine Dei Filius, etiam et cum homine unus idemque Filius. Non alius adoptivus, et alius proprius Dei Filius; sed idem qui ex Deo est Deus, idem in homine Dei est unigenitus Filius; quoniam si et habitu est inventus ut homo, non est habitu immutatus; licet habitus sit illi aptificatus, non ullo modo adoptatus. Verum qui habitus non est habentis personæ persona, sed participatio naturæ habendo natura. Ac per hoc consulte Dei Filius habendo habitum, habitu inventus ut homo, idem ipse manet naturali proprietate habendo habitu, ipsa sui deitatis persistendo singularitatis persona, quoniam persona ingenerata propria sua in homine venit, deitatis persona. Propter quod dicit : *Ego veni in nomine Patris mei.* Nomen enim Patris personam perstruit Filii : quia non nisi habendo Filium paternam gerit personam. Qui ergo in nomine Patris venit, nihilominus Filius ejus fuit. Et ideo non duo venerunt filii verus et falsus, aut unus partim proprius, partim etiam adoptivus, sed unus Jesus Christus ex toto benedictus qui venit in nomine Domini. Quia qui in principio erat Verbum, idem Verbum caro factum est, individuus; unus proprius et verus unigenitus Dei Filius. Et si aliud atque aliud ex convenientia naturarum, non tamen est alius, sed unus idemque ex toto unigenitus Dei Filius. » Quod congruis exemplis sanctus Augusti-*

anus Feliciano exponens Ariano, inter cætera ait : « Non alius homo corpus, alius animus. Quævis aliud animus, aliud corpus, unus tamen atque idem homo et corpus docetur et animus. Rursus non unum atque idipsum corpus docetur et animus, quia ex utroque homo factus est unus. Non enim hæc aut substantias confundunt in unitatem personæ, aut personam geminant diversitate substantiæ, quandoquidem unus ex his homo noscitur existisse. Non perdunt propria; sed quia in unum atque inseparabiliter conveniunt, ex propriis videntur facta communia. Afficitur in corpore mens doloribus corporis, fatigatur corpus cogitationibus mentis; et unum tamen horum proprium est corporis, alterum mentis. Quæ dum uni homini acciderint, corporis commune videntur et mentis. Sic post partum virginis non alius Dei et alius hominis, sed idem Christus et Dei et hominis Filius fuit. Et sicut in uno homine aliud animus, aliud corpus, sic in mediatore Dei et hominum aliud Dei Filius, aliud hominis fuit. Unus tamen ex utroque Christus Dominus existit. Aliud inquam pro discretionem substantiæ, non alius pro divinæ proprietate personæ. » Et velut superius diximus quod ex anima rationali et carne unus sit homo, unius Patris unicus proprius et verus unigenitus Dei Filius, ita Deus et homo unus est Christus, ex toto proprius et verus unigenitus Dei Filius. Proprius siquidem, quod pro filio suo non peperit Deus. Unigenitus et verus, juxta quod est sanctus evangelista confessus : *Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis.* Quique nimirum de terrena virgine natus, veritas de terra orta est, illic veritas unigeniti et mendacium adoptivi... veritatis careat mendacium adoptionis, et veritas unigeniti excludat alterius adoptionem mendacii. Ipsum vero et unigenitum declaratum et veritatem scimus Joanne apostolo attestante : *Quoniam Filius Dei venit, et dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus Jesu Christo. Hic est verus Deus et vita æterna.* Eademque præterea veritate de semet in Joannis Evangelio proloquente quod sit veritas unigenitus ipse : *Ego sum, inquit, via et veritas et vita. Unigenitum se etiam fatendo, cum dicit : Sic Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Ac ideo, teste eodem unigenito, qui credit in eum non judicatur; qui vero non credit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.

Quocirca non immerito hæretici judicantur Feliciani, qui a tanta unigeniti veritate dissentire probantur. Nobis sane istiusmodi credulitatis in confessione unius Dei et hominis unigeniti filii Dei solummodo una in veritate persona sanctorum Patrum et Dei oraculis promulgata, qua capacitate nemo potest dicere Dominus Jesus nisi in Spiritu sancto, quo corde creditur ad justitiam, ore confessio fit in salute, sufficere credimus, dicente Apostolo . *Siqui-*

*dem sunt dii multi et domini multi. Nobis autem unus Deus Pater, ex quo omnia, et nos in ipso, et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum.* Igitur quia unus est Dominus Jesus Christus, dualitatem non recipit. Unum enim dividi non potest. Deleantur ergo a suo errore qui dualitatem in Christo nisi sunt introducere, proprium cum dicentes esse Filium Dei divinitate, et adoptivum ex carne, cum, sicut jam dixi, et competenter iterum iterumque inculcare non piget, ceu ex anima rationali et carne unus est homo unius genitoris proprius filius, ita et Deus homo unus sit Christus, unius Patris proprius unigenitus, verus Dei Filius. Ille ex mare et femina tantum originaliter solus. Dominus de Spiritu sancto ex Maria virgine singulariter Deus et homo Christus est, individuus, unus. Unus itaque Dominus, una fides, unum baptismum, unus Deus et Pater omnium, qui super omnes et per omnia et in omnibus nobis. Ipsi gloria ex hoc nunc in Ecclesia et in Christo Jesu per omnes generationes sæculi sæculorum. Amen.

### III.

(A. ud Baluz., ibid.)

Benedictus Guarario filio salutem.

Fili mi, exaudi, oro, vocem parentis post tergum pignoris exorantis. Imo ut acceptes, obsecro, quæ etiam depromo. Fascinatio, procacitas, æque ut nugacitas, vana impudentia, quia sunt fatua, ne facessitus fascinatione eucharis linguæ parasitorum, tua abroges ipsa jura, cave ne quando aviditate præpropera abdes ea ipse: quoniam qui in principio hæreditare festinat, in novissimo benedictione carebit. Omnia enim tempus habent; licet is qui instituit tempora maneat extra tempora, et quæcunque in ejus æternitate æterna, a quo quia moderantur universa tempora omnibus mobilibus, ejus mobilior est sapientia, dicitur illi: *Omnia in sapientia fecisti.* Quique sapientia fecit cuncta, putasne in sapientia disponit ea? Nunquid non sapientia clamat, et prudentia dat vocem suam? *Ego sapientia habito in consilio, et eruditus intersum cogitationibus, ludens in orbe terrarum, et deliciæ meæ esse cum filiis hominum.* Quocirca observa ne insipienti favore a sapientia desipiscas: quoniam divitiæ salutis sapientia et scientia, ac timor Domini ipsa thesaurus ejus. Sapientia autem est hominum pietas, recedere a malo intelligentia. Pietas ex religione divina, intelligentia ex rationali prudentia, secundum quod illud est Evangelium ex religione simplicitas columbina, et ex intelligentia prudentia serpentina. Siquidem simplicitas a singulari sapientia diota. Alioquin simplicitas, quia stultitia est deputanda, prudentia a porro videntia, id est, a longe ante conspicientia quæcunque venientia. Utique simplicitas singularitatis, quia Deus excedens omnia est, qui operatur in nobis et velle et perficere per bona voluntate: cædendum istiusmodi intellectus sapientiæ: pruden-

tissima prudentia assequenti divini muneris est, cujus moderatu singulari, ex quo resisti nititur, ex tunc omni modo exordiri ira illius comprobatur, non divinitatis perterbatio, sed justa renitenti redhibitio, juxta quod dicitur: *Tu autem, Domine virtutum, cum tranquillitate iustificas.* Ac per hoc te quæso bene indolis ne ipse ira efficiaris Dei renitendo ei, sed ut ante omnia animadvertas propheticum illud memento, qui cum diceret Deo, *Tu terribilis es, et quis resistit tibi?* illico subiecit: *Ex tunc ira tua.* Nempe quia ex eo est ira Dei ex quo..... resistere illi. Expecta igitur Dominum..... a latere tuo, et custodiet pedem tuum ne capiaris. Non enim est hominis via ejus neque viri ut ambulet et dirigat gressus suos; sed a Domino gressus hominis diriguntur, et viam ejus volet. Cede ergo voluntati Dei, volenti tuam, sequendo suam, ut non tua, sed secundum quod tempus dictaverit, expectes ut fiat voluntas immutabilis sua. Cæterum voluntati ejus, cum sit immutabilis, quis resistit? Quam immutabilitatem ut verbis disertis imi eloquar Augustini, in tantum licet mutabilis videre poteris in quantum in ea nihil mutabile contemplanbis, nec locis et temporibus, sicut corpora, nec solum temporibus et quasi locis, sicut spirituum nostrorum cogitationes, nec solis temporibus ex nulla vel imagine locorum, sicut quædam nostrarum mentium ratiocinationes. Omnino enim Dei essentia, quæ nihil habet mutabile, nec in æternitatem, nec in veritatem, nec in voluntatem. Quia ibi est veritas, æterna charitas. Et vera ibi est charitas, vera æternitas. Et chara ibi est æternitas, chara veritas. Ubi si cordis oculo deflexeris, terrigeno spreto angore, rato inconvulsoque divino numine compertus, et his temporaneis et perennibus beaberis ineffabilibus munitis. Ut sane exinde fœdere fidei fœdereris, formam fidei te exposcente decepsi, qua te indeptum omnique erroris dempta deformitate, una nobiscum novando novale spiritu mentis tuæ, licet noster homo exterior corrumpatur, sed interior renovatur. Quodque beatus Paulus apostolus sanciendo cum promulgaret: *Renovamini spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem qui secundum Deum creatus est;* alias inculeans liquidius: *Exuentes vos, ait, veterem hominem cum actibus ejus, induite novum qui renovatur in agnitione Dei secundum imaginem ejus qui creavit eum.* Repulso ergo veterrimo cupiditatis homunculo, dehinc compos instrumento perstructo, exoptando te, filii, efflagito, in novitate vitæ ambulare satagito. Et quia dicente Apostolo credere oportet accedentem ad Deum, et accedere est audire, quoniam fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi, conventionem hujus novitatis habendo fidem qui operatur per dilectionem, age jam nunc de compendio, ut ad ejus commercii transeas visionem. Non enim in solo opere virtutum, aut in sola observantia mandatorum, sed asscrente etiam beato papa Leone, in tramite fidei angusta et ardua est via quæ ducit ad vitam, et magni laboris est magnique discriminis



inter dubias imperitorum opiniones et verisimiles A  
falsitates per unam sanam doctrinam semitæ inof-  
fensis gressibus ambulare, et cum undique se la-  
quei errorum opponant, omne periculum deceptionis  
evadere. Quis autem..... nisi qui Spiritu Dei do-  
cetur regitur, dicente Apostolo: *Nos autem non spi-  
ritum mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est,  
ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis.* Canente  
etiam David: *Beatus quem tu erudieris, Domine, et  
de lege tua docueris eum.* Enimvero vere beatus,  
eatenus bene auctus, quia eruditione irreprensibi-  
lis legis Dei docti fulgebunt sicut splendor firm-  
amenti, et qui ad justitiam erudiunt plurimos,  
quasi stellæ in perpetuas æternitates. Hac igitur  
doctus doctrina, plurimorum ad justitiam eruditor,  
fulgoratus hoc fulgore sacro in perpetuas æternita- B  
tes valet.

Neve aliquo fatigeris a superstitioso argumento  
i. scio de fide apocrypho, scito professu Græco si-  
dem esse hoc modo, una usia, ac si dicat, una natu-  
ra vel essentia, tres hypostases, quod resonat in  
Latinum vel tres personas vel tres substantias. Nam  
Latinitas proprie non dicit de Deo nisi essentiam.  
Substantiam vero non proprie, sed pronuntiat ab-  
usive: quoniam vera substantia apud Græcos per-  
sona intelligitur, non natura. Unde apud modernos  
scholasticos, maxime apud Scotos, iste syllogismus  
delusionis, ut dicant trinitatem, sicut personarum,  
ita esse substantiarum, quatenus si ascenderit ille-  
ctus auditor trinitatem trium esse substantiarum  
Deum, trium derogetur cultor deorum; si autem  
C abnuerit, personarum denegator culpetur; culpetur  
propter idioma Græcum, derogetur propter sermo-  
nem Latinum. Sed hæc de fide et omnis calliditatis  
versutia simplicitate fidei catholicæ est puritate vi-  
tanda, non captiosa interjectione linguarum, scæva  
impactione interpolanda. Porro autem fides catho-  
lica hæc est, ut unum Deum in trinitate et trinita-  
tem in unitate veneremur, neque confundentes per-  
sonas, neque substantiam separantes. Quoniam  
quippe alia est persona Patris, alia Filii, alia Spi-  
ritus sancti. Sed Patris et Filii et Spiritus sancti  
una est divinitas, æqualis gloria, coæterna majestas.  
Non coæternæ majestates, non æquales gloriæ, non  
trina deitas, aut triplex divinitas, id est, unum; sed  
D una est divinitas, una deitas, æqualis gloria, co-  
æterna majestas. Identidem nec etiam trinus Deus,  
sed Trinitas Deus est unus. Unus sane isto modo, et  
Deus et Dominus unus et spiritus. Et hæc una est  
catholica fides, qua te fœderatum fidei unitate et  
nunc et in æternum opto valere. Valeas, vigeas per  
sæcula cuncta beaudus, uti fidei pensum cuius est  
cernes ipsum, munus inexhaustum contuendo per  
sæcula divinum, saturitate xasa sat conspicando  
Deum.

## IV.

*Confessio fidei Benedicti levitæ, etsi pecca-  
toris nonnunquam erronei, tamen fœdere  
isto fidei inexhausto fidenti.*

(Apud Baluz., ibid.)

Confiteor tibi, Domine sancte Pater omnipotens,  
æternæ Deus, per unigenitum tuum Dominum no-  
strum Jesum Christum, in virtute et dono et gratia  
Spiritus tui, cum timore et tremore et gaudio gra-  
tiarum, opus depromens ex cordis devotione, in oris  
resultando professione. Gratias ago, sed ex toto  
corde, tota anima, totaque virtute, justitiam fidei  
dono muneris tui credendo, ore in salutis confessio-  
nem pronuntio. Gratias ago; sed obsecro sit tibi,  
O Domine, sacrificium acceptabile confessio nomi-  
nis tui, secundum quod tibi debetur gratiarum actio  
et vox laudis in Trinitatis unitate et unitatis Trini-  
tate, uni Deo vero et vivo, visibilium omnium et in-  
visibilium creatori, et recreatarum rerum recrea-  
tori, non ex necessitate, sed ex tua omnipotentis-  
sima benignitate quæcunque agenti, quia nullius  
egisti quæcunque fecisti, quodque tibi confiteor  
honorum meorum non indigenti, immoto in te man-  
enti, et quæ moventur moventi, quia in te vivimus  
et movemur et sumus. Tu autem idem ipse es, et  
anni tui non deficient. Sed quia filii servorum tuo-  
rum habitabant ibi, et semen eorum in sæculum di-  
rigitur, hos, inquam, æternitatis annos in idipsum  
C lucem tuam inaccessiblei, O Domine, habiti directi  
in sæculum fide tenus nunc, tunc autem specie ten-  
nus æternitate fruendo, ut sint ipsi æterni, idcirco  
posuisti sæculum nostrum in illuminatione vultus  
tui. Meo ergo nunc sæculo illuminatus fide isto tuo  
lumine, apud quem non est transmutatio nec vicis-  
situdinis obumbratio, confiteor et ego eamdem in-  
commutabilitatem, Patrem te Deum omnipotentem  
et Filium et Spiritum sanctum unius esse substan-  
tiæ aut, quod certius dici potest, essentiæ, ejusdem-  
que potestatis et sempiternitatis, unum verum Deum  
invisibilem, incorruptibilem, immortalem, immuta-  
bilem, natura simplicitatis incorporeum, immensi-  
tate incomprehensa incircumscriptum, ubique pre-  
sentem, et omnia excedentem, incontiguum et om-  
nia continentem, majestate individua in æternum  
et ultra regnantem, viventem vitam, vitam a vi-  
vente, vivificatorem viventium, unum in duobus, et  
utrosque in idipsum, Patrem in Filio, Filiumque in  
Patre, in sancto Spiritu. Igitur cum professione or-  
thodoxa theologorum confiteor ita te, Domine, Trini-  
tatem, in Patre unitatem, in Filio æqualitatem, in  
Spiritu sacro unitatis æqualitatisque concordiam,  
et tria hæc unum, omnia propter Patrem, æqualia  
omnia propter Filium, connexa omnia propter Spi-  
ritum sanctum. Sis ista Trinitas tu isdem ineffabilis,  
Domine Deus existens divina natura, lux lucis, et  
fons luminis, spiritus lucis, spirituum omnium sum-  
mus, a te per naturam, per substantiam majestatis,  
potestatis, atque virtutis, ab æterno in æternum sine

termino infinitus. Infinitas æternitatis in Patre, species in imagine, usus in munere. Sempiterni genitoris genitus sempiternus, et consempiternus utrorumque procelens ab utrisque Spiritus sanctus. Et id totum est simplum, totum trinitas, totum unitas, totum omousion. Unus Deus Pater Verbi viventis, sapientiæ subsistentis, et virtutis tuæ et figuræ. Perfectus perfecti genitor, Pater Filii unigeniti. Unus Dominus solus ex solo Deo, figura et imago deitatis, verbum penetrans, sapientia comprehendens omnia, et virtus qua tota creatura fieri potuit. Filius verus veri, et invisibilis ex invisibili, et incorruptibilis ex incorruptibili, et sempiternus ex sempiterno. Unus Spiritus sanctus ex Deo substantiam habens, et qui per Filium apparuit, perfecta imago Filii perfecti, perfecta viventium causa, sanctitas sanctificationem præstatrix: per quem Deus solus super omnia et in omnibus cognoscitur, et Filius per omnia. Est enim intellectus sapientiæ Spiritus sanctus, unicus, multiplex, subtilis, mobilis, disertus, incoinquinatus, certus, suavis, amans bonum, qui nihil vetat bene fieri, humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, et qui capiat omnes spiritus, intelligibilis, mundus, subtilis. Siquidem hujus communicationis largitate confiteor singillatim personarum proprietatem servatam, nec substantialiter Trinitatem dividi, nec personaliter omnino confundi, sed omousion Trinitatem magis magisque confitendo Deum, non autem omousion, quod, prob nefas! hæretici execrante dixerunt. Sacratiori sane differentia fidei confiteor te cum catholica omni Ecclesia Patrem unigenitum, Filium genitum, Spiritum sanctum nec genitum nec ingentum, sed ex Patre Filioque procedentem, Filium a te Deo Patre nascendo procedere, Spiritum sanctum procedendo non nasci. Et hanc inestimabilem nativitatem; sed et processionem, nec cœpisse et perfectam esse, nec destitisse et sempiternam esse confiteor. Sed istam generationem tuam, o Domine, ineffabilem vere, quin potius incomprehensibilem, quis enarrabit? Quis enim ut est non solum edicere sed etiam comprehendere valeat genitum non esse genitori posteriorem, ac non id quod genuit præcedere generantem? Hæc autem generatio nec antè nec habet quidquam posterius: quia ut nunc genitor es, ita Pater ab æterno es, quoniam immutabilis es. Semper ergo exististi Pater, qui semper habuisti Filium cui existeres Pater. Quia itaque immutabilis es, semper fuisti ut es. Et ideo Filium non præisti, qui semper, Pater ut esses, Filium habuisti, qui sicut nec cœpisti id esse, ita nec etiam destitisti: quia tu idem ipse es Pater, sicut ab æterno fuisti. Quocirca sicut a principio ante luciferum, ita te hodie genuisse dixisti, ut nec cœpisse et perfectam esse ostenderes istiusmodi generationem generis tui: *Tecum, inquam, principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum, ante luciferum genui te; et: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Sui ergo principium designatur ante luci-

A ferum genitus, eique dicitur: *Hodie genui te.* Hinc sempiterna nativitas declaratur. Propter quod ab Apostolo dicitur: *Non est in illo Est et Non, sed Est in illo fuit.* Sed esto, maneat sicut est, generationem ejus quis enarrabit? Quis nativitatem illius cum processione distinguere valeat a Spiritu sancti processione sine nativitate? Quis hanc differentiam processionis nec genitam nec ingentam a processione distinguere appetat Filii genita? Quis qualem Patrem, talem Filium, talemque Spiritum sanctum audiens, ad talem personarum differentiam uniformem ex simplici essentia deitatis hujusce etiam singularitate majestatis non obstupescat attonitus? Quin præterea quomodo capiat ubique totum, ubique præsentem, non per partes divisum virtutum personarum proprietate, sed totum in omnibus virtute omni tenente localiter, sed potentialiter per excellentem præsentiam majestatis? qua licet sis ubique, dees tamen plerumque: quia si præsentia, non tamen es gratia. Sed si non possumus capiendo distinguere, possumus te docente fideliter confiteri, donec illucescat dies et lucifer oriatur in cordibus nostris idem unigenitus Jesus Christus Filius tuus; qui sicut nascendo de te vero Deo Deus est verus, ita lumen de lumine: in quo lumine tuo credo videbimus lumen, lumen, inquam, verum quod illuminat omnem hominem venientem in mundum, et dicit: *Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Siquidem ut hoc lumen verbum sapientiam ac tuam virtutem prosequi valeremus, per quem fecisti omnia, hunc Filium tuum voluisti fieri inter omnia, ut per quem fuerant creata, per ipsum essent et recreata, propter quem omnia, et per quem omnia. Ac ideo hunc Verbum caro factum confiteor, suæ carnis conceptione conceptum, et suæ carnis nativitate natum, non adoptivum, sed proprium unigenitum tuum, perfectum Deum perfectumque hominem ex sancta et immaculata semperque virgine theotocoon beata Maria, animatum anima rationali, vera carne atque peccato de Spiritu sancto conceptus, ut hominem quem sola bonitate creaverat, quemque ad imaginem et suam similitudinem perfecte formaverat, sponte de hoc schemate lapsum misericorditer repararet, reparatumque catholico baptismatis lavacro, sui etiam confirmaret corporis sanguinisque celebre sacramento. Quem veraciter crucifixum secundum assumptionem, non autem secundum assumptis virtutem, confiteor, et ad inferos descendisse, suorumque liberationem inibi egisse, ac die tertia veracissime resurrexisse, et cum eadem ipsa carne glorificata in cælum ascendisse, in qua ad iudicium vivorum et mortuorum expectatur venturus. Hujusmodi sacramento resurrecturos cunctos confiteor homines in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi, non naturam aut sexum mutando, sed tantum fragilitatem et vitia deponendo, secundumque studiorum et operum differentias et gratiam propositumque justitiæ bonitatis Dei egn-

tibus, sic aliis in opprobrium et ignem æternum. **A** Confiteor etiam quod divinam humanamque substantiam in utraque perfectus unam Christum personam gestaverit: quia nec geminavit utriusque substantiæ integritatis personam, nec confudit geminam unitatis personæ substantiam. Alterum quippe neuter exclusit, quia utrumque unus intemerato jure servavit, secundum quod dicit: *Nemo ascendit in cælum nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo. Et qui descendit, ipse est et qui ascendit.* Magnum ergo hoc est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. Sic sic quæ sursum sunt sapiendo vita nostra abscondita est cum Christo in Deo. Cum autem **B** Christus apparuerit vita nostra, credo, Domine, et nos apparebimus cum ipso in gloria, cum quo tibi Deo Patri in unitate Spiritus sancti omnis honor et gloria, virtus, majestas, et imperium, ac nostri miseratio per indebitam misericordiam tuam, gratuita præveniente ac subsequente gratia ex nunc et per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

## V.

*Excerptus diversarum modus pœnitentiarum a Benedicto abbate [Anianensi] distinctus de Regula sancti Benedicti abbatis.*

(Apud Baluz., Capitul. tom. II, p. 1585.)

Plurimi nequaquam pleniter intelligentes **C** judiciorum sententias in Regula sancti Patris nostri Benedicti, aliter quam præcepit judicare solent. Sciendum itaque est quatuor ibi contineri modos quibus delinquentium error corrigitur.

Primus namque est quem idem Pater Benedictus proprio judicio determinavit. Ut est: Qui per negligentiam tempore constituto ad Nocturnos non pulsaverit signum. Unde in oratorio satisfieri jubet. Et qui ad officium divinum tarde occurrerit. Et qui per negligentiam hora refectionis ad mensam. Et si cui offertur aliquid a Priore, et accipere renuerit. Et si quis, dum pronuntiat psalmum aut lectionem, fefellerit. Et qui pro aliqua arte extollitur.

Secundus est de spiritalibus rebus. Unde ipse dicit: Si quis frater contumax, aut inobediens, aut superbus, aut murmurans, vel in aliquo, id est, spiritali tantum, contrarius existens sanctæ Regulæ. Qui proficiendo usque ad septem gradus extenditur. Occulte videlicet castigatio [Al., castigando], publice corripiendo, in levioribus culpis excommunicando, in jejuniis nimis affligendo, verberibus coercendo, pro eodem inemendato ab omnibus orando, atque ad ultimum de monasterio expellendo.

Tertius de rebus exterioribus. Hoc est: Si quis damnatum per negligentiam aliquod intulerit monasterio.

Quartus de criminalibus delictis.

PATROL. CIII.

*Denique per ordinem eosdem repetentes.*

De primo sciendum est quod nullatenus aliter nisi juxta quod Regula jubet, fieri debet; hoc est, non alienum sed proprium est judicium ponendum.

De secundo sollicite considerandum quia non omnibus personis suprascripti gradus conveniri poterunt. Quia aliter corrigendi sunt honesti, aliter improbi. Nam Regula præcipit de contumacia ut secrete semel aut bis admoneatur. Et alibi dicit: Si contumax fuerit, de monasterio expellatur. Necessè est ergo ut justo moderamine utrumque decernatur. Qualiter secundum Regulam et contumax secrete moneri possit et de monasterio expelli. Ille namque secrete est admonendus: quia licet aliquid a Priore imperatum refutans, mox tamen emendatus emendationem promittens. Qui et honestus jure dici poterit. Et ille de monasterio expellendus qui et contumax existit et nullo unquam pacto acquiescit suscipere disciplinam. Quem omnimodo contumacem Regula vocat. Unde et merito improbus est dicens. Quanquam et improbum illum etiam vocet qui, licet frequenter corripiatur, disciplinæ tamen regulari non contradicit: qui honestatem quam prius, dum se emendare profitens, habere videbatur relinquens, ad improbam duramque mentem transit. Neque, ut supra dictum est, omnibus personis omnes gradus conveniri poterunt; quia videlicet diversæ sunt qualitates mentium; un unde [Fortè, ut unde] unus medetur, inde alter perimitur. Quapropter quorundam verberibus sunt coercendæ personæ, minime vero quorundam. De quorum qualitatibus Regula dicit: Secundum uniuscujusque, inquit, qualitatem vel intelligentiam omnibus se conformet et aptet. Itemque alibi: Ut viderit cuique expedire, prudenter et cum charitate studeat amputare vitia. Et notandum tria inspicienda semper in judicio esse, personam videlicet, intentionem, atque modum delicti. Personam, utrum intellectu et modestia vigeat, vel duritia et inquietudine mentis contradictor existit. Intentionem, utrum studio an infirmitate deliquerit. Modum, utrum graviter vel certe leviter erraverit. Unde et Regula dicit: Secundum modum culpæ excommunicationis vel disciplinæ debet extendi mensura. Igitur omnis spiritaliter delinquens tandiu secrete moneri debet donec se ipsum ipse improbum reddendo ab occulto transeat ad publicum. in qua publica correptione si non emendaverit, ad excommunicationem leviorum culparum transibit. Ubi cum diutius nequiverit corrigi, nimium jejuniorum maceratione affligatur. Per quam non correptus si persona extiterit talis, flagellorum coercetur acredine. Sin vero personæ non admisit consideratio, communiter ab omnibus misericordia imploretur Omnipotentis. Quod si nec isto modo sanatus fuerit, præcidatur a corpore monasterii. Et si contigerit ut per negligentiam, dum aut in occulto aut in publico admonetur, aliquid damni monasterio intulerit, excommunicetur in levioribus culpis secundum modum culpæ. Et peracta pœnitentia, ite-

rum revertatur ad id ubi prius tenebatur. Et non solum dum verbis monetur, verum etiam si aliquo ex supradictis gradu deprimatur.

Primus capitulus est xxii. Ibi omnes gradus inveniri valent.

Secundus vero capitulus est de pueris minore qualiter ætate corripiantur, xxx.

Ubi facile patet quod in vicesimo tertio scriptum est. Sin autem improbus est, vindictæ corporali subdatur. In fine videlicet capituli xxx ubi dicit : Hi tales dum delinquent, aut jejuniis nimis affligantur, aut acris verberibus coercentur, ut sanarentur.

Hunc sequitur xxviii. De his qui sæpius correpti emendare noluerint. Ubi similiter septem prædicti gradus inserti sunt. De tertio autem modo iudiciorum sicut supra dispositum est. De damno cuiuslibet rei exteriori est intelligendum, ubi solummodo animadvertendum, si negligentia interveniente damnum

A exstiterit factum. Tunc secundum modum delicti et personam et intentionem levioribus culpæ iudicium subiacebit. In quo modo continetur quidquid in Regula invenitur. Sive gravissimæ vindictæ subiaceat, seu graviori, seu regulari, seu excommunicetur, seu excommunicationi subiaceat.

Præter hoc quod in quibusdam locis invenitur districtiori disciplinæ subiaceat. Quod quidam ita intelligi volunt, ut si occulte aut publice verbis monebatur, in eodem gradu acrius corripiaur.

Quartus quoque modus, ut prædictum est, de capitalibus criminibus constat, fornicatione videlicet, adulterio, atque ebrietate assidua, cæterisque quæ nullo modo nisi pœnitentia corporali secundum auctoritatem canonicam purgantur. In quibus et modus nec non et persona atque intentio semper inspicienda sunt. Ubi pariter quoque sanctorum Patrum institutio sollicitè est perpendenda.

## CHARTÆ ANIANENSES.

### I.

*Præceptum Caroli Magni pro monasterio Anianensi.*  
(Anno 787.)

[Apud. D. Bouquet., *Recueil des hist.*, tom. V,  
pag. 455.]

\* In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis.

Carolus, gratia Dei rex Francorum et Longobardorum, ac patricius Romanorum. Magnum regni nostri inaugurare credimus munimentum, si beneficia opportuna locis ecclesiarum benevola devotione concedimus, ac Domino protegente stabiliter perdurare conscribimus [Al., confidimus]. Igitur notum sit omnibus episcopis, abbatibus, comitibus, vicecomitibus, vicariis, centenariis, iudicibus, seu omnibus fidelibus, presentibus scilicet et futuris, qualiter vir venerabilis Benedictus abbas ex monasterio, quod ipse novo opere jure proprietatis a fundamentis in honore Dei genitricis Mariæ, seu aliorum sanctorum ædificavit in loco nuncupante Aniano, in pago Magdalonense, subtus castro Monte-Calmense, ad nostram accessit clementiam, et prædictum monasterium cum omnibus rebus et ornamentis ecclesiæ, seu appendiciis vel adjacentiis suis in manibus nostris plenissima deliberatione visus est delegasse, et ipsum sanctum locum sub nostra defensione atque dominatione ad regendum visus est nobis tradidisse. Idcirco ad ejus petitionem tale pro æterna retributione beneficium erga ipsum sanctum locum visi fuimus indulgisse, ut in ecclesiis et locis, vel agris seu reliquis possessionibus ipsius monasterii, quas moderno tempore per nostram donationem ac confirmationem ceu cæterorum fidelium juste possidere videtur, in quibuslibet locis, quidquid ibidem propter divinum amorem collatum fuit, quæque

etiam deinceps in jure ipsius sancti loci aut per nos aut per alios voluerit divina pietas augeri, præcipientes jubemus atque anathematizamus, ut nullus comes, neque episcopus, aut ulla judiciaria potestas ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, nec homines ipsius monasterii tam ingenuos quam servos, qui supra terram memorati monasterii residere videntur, distringendos, nec ullas redhibitiones aut illicitas occasiones perquirendas, aut ullum omnino census inquirendum ullo unquam tempore ingredi audeat, vel exactare præsumat. Sed hoc ipse abbas vel successores sui, aut monachi memorati loci, præsentis scilicet et futuri, propter nomen Domini sub integræ immunitatis nomine, absque cuiuslibet iniquitate aut contrarietate valeant dominare : et nulli unquam homini pro qualicumque re nullum omnino census audeant impendere ; sed ipsum sanctum locum sub nostra defensione et dominatione volumus constare ; statuentes atque jubentes, ut neque vos, neque juniores seu successores vestri vel quislibet ex judiciaria potestate, in ecclesiis et locis, vel agris seu reliquis possessionibus suprascripti monasterii, vel de omnibus quæ suprascripta sunt, ullo unquam tempore iniquitare et exactare præsumatis. Sed quod nos propter nomen Domini et æternam remunerationem ad jam factum monasterium indulgimus perennis temporibus proficiat in augmentum. Et quandoquidem divina vocatione suprascriptus venerabilis abbas Benedictus vel successores ejus de hac luce ad Dominum migraverint, qualem meliorem et nobis per omnia fidelem ipsa sancta congregatio de suprascripto monasterio aut de qualicumque loco volue-

\* Incenda hæc invocatio, quæ addita fuit.